

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

**De Nieuwe En Naauwkeurige Neederlandse Hovenier,  
Onderwyzende hoe hier te Lande, onder dit Climaat een  
Thuin, met zyn Parken, Paaden, Glintingen en Heiningen  
wel zal aangeleid, en hoe de Boomen aan ...**

**Te Leyden, 1735**

Derde deel

[urn:nbn:de:bsz:31-139361](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-139361)

## D E R D E D E E L .

## E E R S T E K A P I T T E L .

*Wat Peere-boomen men uit zal kiezen om alleen  
tot Heining geplant te werden.*

*De Eerste en voornaamste in de Thuinen.*

**H**oewel wy niet en twyffelen of onder de beste Fransse Winter-Peeren kan wakker gedongen werden om de plaats, daar hier 't verschil om is, door deugd te verkrygen, zo maaken zy geen zwaa-  
righeid te zeggen dat Bon-Chretien de Hyver de beste is, want dus sprekenzy van :

Ieder Liefhebber moet bekennen, dat de natuur ons onder alle Korrel-vruchten niets schoonder en heerlyker voor 't gezigt le-  
verd als de Bon-Chretien-Peeren, 't zy om haar maakzel dat lang-  
werpig en Pyramidisch wyze oploopt, het zy om de verwonder-  
lyke grootte; als by voorbeeld, van drie en vier duim in de breed-  
te, en vyf of zes in de hoogte, zo dat het gemeen genoeg is dat  
men 'er ziet die ruim een pond, en ook die by de twee ponden  
toe weegen, dat zeeker al een zonderlinge zaak is; maar voorna-  
mentlyk is het hoogroodkoloryt, waar me den grond van haar na-  
tuurlyk geel is opgehelderd, indienze een fraaye stant hebben, een  
wonder van de Weereld: behalven dat men van deeze Peeren den  
langsten tyd plaizier kan hebben, zo op den Boom, daarze oog-  
schynlyk aan zyn groeyende van de Maand Mey af, tot aan het  
einde van October toe blyven hangen; als in de Fruit-kaamer,  
daarze nog met gemak, vier en vyf Maanden lang kunnen duuren,  
de Liefhebbers diese koomen zien, wil vermaaken; gelyk het  
gezigt van een Juweel, of eenigen schat, den Heer diese bezit  
verheugd; zy zyn het schoonste cieraad van de Taafels, en die  
door alle Landen heenen, en voornaamelyk in Vrankryk, daar 'er  
de Thuinen eene wonderlyke meenigte van voortbrengen, de al-  
der-

derhoogste agting hebben verkreegen; zy zyn het die doorgaans gebruikt werden, als men aanzienelyke geschenken van Vruchten wil geeven, en vooral om afgeleegene plaatzen, zo wel binnen als buiten het Land daar van te verzenden; deeze zyn het eindelyk om wiens schoonheid alle verstandige Hoveniers altoos met uitnemenden yver om gearbeid hebben, die ook van de grootste nuttigheid zyn, voor de geene dieze aankweeken, met inzicht om haar te verkoopen; gekookt zynze goed by uitnemenheid, als men haar wil eeten eerze volkoomen ryp werden; en men kan ook niet ontkennen dat ze raauw ongemeen lekker vallen als men haar den tyd daar toe wil geeven, byzonderlyk indienze uit een Thuin koomen daar den grond van natuuren deegelyk goed, of ten minsten omzigtig behandeld is; nog srykenze de prys, om datze zo groot is booven het meerendeel van andere murwe Fruiten, dewyl haare rypheid heel ongelyk is met de zelve; die om zo te spreken als een Blixem voorby schiet; zo datze in dat slag van Vruchten niet zo haast gekoomen is, of aanstonds werd het beurzig en zet zig tot rottigheid, daar het ryp van elke Peer de Bon-Chretien eenige volle Maanden lang stant hout, met geduld zo het schynd afwagende, dat men haar de eere doe, omze tot zulk een gebruik te beezige, daar de natuur haar toe geschikt heeft.

Maar moeten wy niet zeggen? wie heeft ze ooit in Neederland zo geteeld; het is waar datze hier te Lande ook zeer uitmuntende zoude zyn, zo men dezelve op vroege Portugaalse Quce of Citroen de Zirene, of Fransse Keizerin, en die eerst op Quce geocculeert en doorgeschooten zynde; aan Muuren, wel ter Zonne geleegeen plante, en dan nog zeer lang, zelfs tot in November ja December, zo het Saizon zulks toeliet, aan den Boom lieten blyven hangen, en dan nog weinig aan een Boom, hoewel de zelve al vry wel en sterk walle; en ten laefte twee of driemaal des Zomers de water of sterke looten of takken uitsneed of inkortede; en wel met eenen waarnam, dat men de wortel niet al te diep onder de Aarde en plant, of zal anders in veele Jaaren niet draagen, als altyd veel zwaare water-looten geevende, en alzo al zyn kragt in hout te maaken besteede.

Maar gelyk men in Vrankryk roemd van de Winter-Bon-Chretiens, zo roemt men in Brabant, en niet ten onregt van de waare

en regte Zoomer Saffraan-Peer, van ouds genaamd de Schaager Maagt, op dito wyze geocculeert of op een andere vrugtbaare Boom; als de graauwe Suiker-Peer enz. ge-ent; voornaamentlyk dat wel is aan te merken, zy is draagbaarder en beeter in de Steeden en agter de Huizen, als buiten in de Thuinen; zy heeft ook schoone glinsterende blaaden en brengt zeer groote en uitmuntende bloemen voort, ja zo groote Vrugten van breedte en lengte, dat wy dezelve meenigmaal gezien hebben ieder een pond, ja meer van gewigt, en byzonder geurig en aromatiek van smaak, wel wat korlagtig, nogtans met veel lekker sap begaaft; het is waar datze op eenige plaatzen wel wat steen-agtig vallen, maar wy hebben booven reets de oorzaak daar van eenigzints getoond, ja dat komt ook meenigmaal van Ongediertens, die zo alsze eeven gezet zyn, dezelve uitterlyk aan de schors maar byten of schenden, welke dan groot werdende, de groey op die plaats belet en alzo steen-agtig aldaar werden.

't Is waar dat in de algemeene stellingen die wy van de uitsteekentheid der Peeren hebben gezeid, de eerste trap van deugd is, datze murw en zagt van vleesch, ja fondant vallen, maar dit ontbreekt haar wat, als zynde wat karl-agtig, dog ten opzigt van haar sap en smaak, kan ze roemen de meeste verdiensten te hebben, booven veele murwe Fondante-Peeren; derhalven men behoorde na de eige keure der Franssen dezelve zo niet onder de eerste, ten minsten onder den tweeden rang der zeer goede Peeren te rekenen.

Schoonze dan de eersten trap van deugd niet heeft, het gaat ten minsten zeker dat haar den tweeden niet ontbreekt; dat is te zeggen het malsche vleesch, dat dikwils zagt genoeg is, met een aangename smaak, en een suiker-zoet sap, dat daar overvloedig genoeg in is, en zelf vry geparfumeerd; de Bon-Chretien heeft buiten twyffel den toenaam van Bon gekreegen, om haar goetheit en groote deugd, boven andere, en die naam is haar overal gevolgd en bygebleeven; uitgezeid in Poitou, daar men zig vergenoegd met ze Poire de Chretien te noemen.

Behalven alle de aangehaalde voordeelen hebbenze nog wat ongemeens; naamentlyk, als alle de andere Peeren op, en geconsu-meerd zyn, dat ze dan nog overblyven om tot aan de nieuwigheeden

den van het voorjaar toe, de Taafels meede te verciereu, en bygevolg zo lang den lust te voldoen der geener die Liefhebbers zyn van raauwe Fruiten; dit alles met malkander baard by de Liefhebbers zulk eene agting voor de Bon-Chretiens, datze denken haar een soort van ongelyk te doen, indien men haar de eerste plaats van alle de Peere-boomen aan Heiningen ontzeide.

Aan Lattingen en Heiningen groeid de Vrugt meer uit den geelen als groenen, vooral zoze op geen wilde Stam staat; maar op Quee of andere nu gezeide Boom ge-ent zynde, altyd geelder en beeter.

Indien den Boom, het zy oud of jong, kwynd en kwarreld, zal hy de Peeren zonder korrels voortbrengen; en zelf zo daar op dien Boom eenen weltierenden tak is, gelyk het meenigmaal genoëg gebeurd, dan zullender in de Vrugt, die aan dien weeligen tak gewassen is, korrels weezen, hoewel 'er geen gevonden werden in de Peeren, die aan die zieke takken groeyen; en zo men een tak uit dien geheelen en kwynenden hoek van zulk een Boom neemt, en Entze gelukkig op eene leevende en gezonde Citroen de Ziréne, Franse Keizerin of vroege Quee-stam, zo zal daar een groenen en lustigen Boom van groeyen, die niet alleen blyken geeven zal van zyne gelykvormigen aart met andere Bon-Chretiens, maar ook van een regtschaapen gezondheid, om meer en eerder Vrugt voort te brengen.

Om welke reeden men zeggen moet na veel ondervinding, dat de Peeren de Bon-Chretiens die geel op de Boomen werden, en die in het aanraaken zeer zagt van schil vallen, onderheevig zyn dat ze niet meer als eene middelmaatige deugd hebben, want het is een teeken van ongezondheid, gelyk booven reets is aangewezen, en meest een zeeker teeken van een aanstaande vergaan of sterfen deezer Boom.

Een goede Vrugt-tak zal de Peer lang en breed maaken; dien tak die van wat minder deugd is, heeft korte, gladde en ronde Vrugten; op goeden grond krygenze een goede schil en lekker Vleesch; maar in vette en te gelyk natte en koude Aarde, een harde schil; uit allen deezen volgt dan noodzaakelyk, dat de Peer Bon-Chretien niet al te diep (al was het zelfs op 't hoogste Land en de warmste plaats van den Thuin op gezeide wyze Ge-ent of Geocculleerd)

leerd) moet geplant werden; wil dan een Liefhebber goede en smaakelyke Vruchten daar van hebben, zo moet hy 't gezide wel waarneemen, anders zal hy het binnenste van groover stoffe, en niet zo Fondant vinden, en dienvolgende slegter Vruchten daar van hebben.

Het mag 'er dan meê gaan zo als het wil; my lust, zegt een wel-ervaaren Fransch Heer, Bon Chretiens in alderhande Thui- nen te vinden, om dat wy waarlyk geen beeter Winter-Peeren hebben.

## T W E E D E K A P I T T E L.

*Om een tweeden Peere-boom te kiezen aan Heiningen,  
en vervolgens van de Derde, Vierde, Vyfde  
en Zesde, enz.*

Zy hebben in Vrankryk eenige Peeren die met de Bon-Chretiens stryden, als de Buré de Herfft-Bergemot-Muské de Virgilleu- ze, de Saffery, de Ambret en Epine d' Hyver, zelfs de oude Pe- tit-oin, ende Louise-bonne, met vier nieuwer, als de St. Germain, de Kolmar, de Krafana, en de Marquifin, van veel Liefhebbers geoordeeld werden meer volmaaktheeden en minder gebreeken te hebben als de Bon-Cretiens.

Maar weetgierige Leezer, deeze Fransche Peeren afgehandeld zynde, zullen wy ook eens zien, wat lekkere Peeren uit de hand te eeten in Neederland al van oude tyden af gevonden werden; en die onzes en naar veeler Liefhebbers oordeel niet behoeven te wy- ken voor de Fransche; maar helaas wat zullen wy zeggen, 't is heedendaags de mode geworden, het moet of Fransch of wat vreems zyn; of het is byna in geen agting, want zo is men nu gezet op nieuwigheeden; dog het spreekwoord al van ouds is, *verwerpt geen goede oude, voor dat gy beeter nieuwe hebt*; als wy eens een Fransche Madam, (niet zo zeer een Fransche Peer zynde, hoe- wel zy de naam draagt van Franse Madam, want de zelve werd by de Fransche Schryvers naauwlyks of nooit met die naam ge- noemt, maar van ouds ja meer dan voor honderd en vyftig Jaaren

te Lande zo bekend en zo byzonder geagt, en voortgeteeld geweest,) een goede welgewasse graauwe Suiker-Peer, een Saffraan-Peer en meer andere noemen, zo zullen wy toonen, dat wy hier niet be-roofd zyn van lekkere Peeren; echter staan wy gaarne toe, dat Vrankryk nu byzonder uitsteekt in lekkere fondante, en schoone Peeren te hebben, de reeden onder anderen is ook, om dat aldaar Jaar voor Jaar zo veel karrels van de beste Peeren werden gezaaid, en daar dan vele nieuwe Vrugten uit voortkoomen, die de eene beeter, de andere slegter van gedaante en smaak enz. zyn, maar zo men in Holland dat ook wat meer in 't werk stelde, wie weet hoe haast hier te Lande zeer schoone en lieflyke Vrugten zouden voor den dag koomen? waarom wy op zyn tyd en plaats ook zullen aanwyzen, hoe kort en op wat manier men uit karrel, Appelen en Peeren kan teelen, de slegste straks maar wegwerpende, en de beste en smaakelykste behoudende; zo hebben wy uit de karrel van een Gout-pipping, een Appel meer dan eens zo groot gezien, en lekkerder als de zelve geproeft; en men kan, ja men moet derhalven niet zo halstarrig op 't oude blyven staan, dat men de zeer goede nieuwe niet zoude willen in zyn Hof planten.

Men zal dan met de Buré beginnen, ten wiens opzigt men vooral moet vast stellen, dat zo wel de roode Buré, anders d' Amboize, of Isembert van Normandie, als graauwe en groene Burées, maar eenderley slag van Peeren zyn, zo dat 'er dikwils van al deeze soorten op een en de zelve Boom gevonden werden; deeze verscheidenheid van koleuren geenen anderen grond hebbende, gelyk wy hier booven in 't getal van de Bon-Chretiens hebben aangeteekend, als alleen de voordeelige stant, of misschien eenige zwakheid van een geheelen Boom, of alleen van eenigen tak deszelfs, de roode doen voortkoomen; zo ook de schaaduwe, 't zy van den geheelen Boom, 't zy van de byzonderen tak, formeeren alzo de graauwe of de groene kouleur, zo ook de Quee, of de wilde Stam daar deeze Peere-boomen op Ge-ent staan, geeven ook de verscheide kouleuren aan de Vrugten; want het kolo-ryt der Peeren op wilde Stammen is meest altyd heel anders als op vroege Portugaalse-Quee of doorn; doet hier by, dat de drooge of vogtige gronden hier ook veel toebrenge; want in drooge gronden zyn ze altyd rooder en geuriger, en in natte en laage gronden,

den, geevenze minder kouleur, maar groender en vogtiger van sap.

De Buré-Peer bezit 't geen in de Peeren is te wenschen, waarom ook de naam van Buré haar by uitneement gegeeven is, dewyl zy zulken ryken overvloed van fyn en lekker vleesch en geurig sap hebben, welke alle de hoedaanigheeden zyn die een treffelyke Peer uitmaaken; hier kómt by datze groot en zeer vrugtbaar zyn, meer als veele andere Fransse Peeren bevonden werden, ja op alderhande Stammen Ge-ent, zo tamme, wilde als Quee, en in wat Aarde geplant, nogtans zo wel walt, en tot scheurens toe meest alle jaaren met Vrughten beladen zyn; bykans zo wel onder handen van een onkundigen Hovenier, als des geenen, die in de konst bedreeven is; doet hier by, datze weinig onderworpen zyn slymerig, luf of meelig te vallen, gelyk het meerendeel der anderen zagte Peeren; ja datze zo veel ongemak van de oope lugt niet hebben te lyden als de Bergemotten-Muké en andere; maar ook om datze veel eer Vrught draagt als de Virgilleuze-Peer, en schoonder Vrught geeft als elke van haarer Lands-luiden.

Haare Liefhebbers zyn zelfs van gevoelen, dat indien men in al de Saizoenen des Jaars Burées konde hebben, en men zig ontdoen konde van de natuurlyke neiging die men heeft tot de verandering, en voor de verscheidentheid van de Fruiten, dat men in zo een geval om geenderley andere Peer als de befaamde Buré behoorde te denken; waaragtig zynde datze inderdaad zo uitsteekend is, dat by algemeene toetsing niet alleen in Vrankryk, maar byna in alle andere Landen, ten hoogsten gewaardeerd werd, wanneerze in 't leest van September begint ryp te werden, en zo de plaats van de Perzikken en andere vroege Vrughten komt te vervangen.

De Herfst-bergemot, inzonderheid de Muské verdiend by veele Liefhebbers ook haar lof, zynde om haare deugd en waarde overal wel bekend en zeer bemind, hebbende haar zagte vleesch, dat in de mond smelt, haar zoet gezuikerd sap en het Muskesgeurtje daarze meede doormengd is, en ook daarom meer te agten is, als alle andere Peeren; de Liefhebbers beweerden nog datze in vrugtbaarheid weinig voor de Buré behotfd te wyken, om datze gemeenelyk overvloedig genoeg in 't draagen is, zo wel jong als oud,



aan Glintingen of Stam-boomen; en dus vaardig de moeite betaald van die geene dieze aankweekt, behalven dat men haar ter gunste, en met waarheid kan zeggen, dat teegens de bevinding die men van bykans alle andere Fransse Fruiten heeft, schoonze de alderflegstfe scheen te weezen, nogtans de uitsteekste is, dat haar ook al byzonder in aanmerking moet brengen; zy is gewend het einde van Oëtober, en een gedeelte van November te voorzien, en duurd ook by goede jaaren tot December toe, zo menze wat lang aan den Boom laat staan, of van de zelve laat afdruijen (dat een ongemeen plaizier is voor onze Liefhebbers) 't welk ook meest afhangt ofze op wilde Stammen of op Quee, en ofze aan Heiningen en Lattingen, of opgaande Boomen staan, zo kan deeze Peer (om zo te spreken) ons eenige Maanden lang onthaalen.

Als in 't voorbygaan diend nog, dat men niet moet denken dat 'er eenig ander onderscheid in de Herfst-Bergemotten is, als die uit de kouleur vloeid; want inderdaad daar is 'er een die graauw valt, en ook een uit den groenen, en deeze is het die men simpel de Bergemot noemd, of de gemeene Bergemot, of ook wel de la Hiliere, of de Recous, enz. dat altemaal niet anders als dezelfde is; daar is ook een ander die gestreept is, dat is te zeggen geteekend met geele en groene streepjes, die werd de Bergemot Suijse geheeten, en deeze mengeling op de zelve tyd, zo in het hout en de Vrugt gevonden werdende; maar ten opzigt van de inwendige deugd, zo dunkt ons, gelyk zo in de eene als de andere, wanneerze beide zo goed en wel gewassen zyn, als zy behooren te weezen, als in Neederland de enkelde of de kleine, en dan de dubbelde of de groote, waar van de kleine het geurigste, en de dubbelde meerder sap heeft, maar niet zo geurig nog zo goet; de groote, is altemets van drie duim breed en hoog, dog gelykenze malkander van figuur, zynde plat, diep, kort en klein van steel, glad van schil, in haar rypen wat groenagtig, en wat leggende geelagtig groen werden, enz.

Het geene aanleiding heeft gegeven om van laate Bergemotten te spreken, is, dat men in sommige reegenagtige Jaaren, of in eenige vette, dog koude en vogtige gronden, of op eene stantplaats die de beste niet en is, of van eenen zeer weeligen Boom, enz. dikwyls eenige met moeite en neerstigheid daar van bewaard

tot

tot in February of Maart, en als dan heeft men het plaizier van zig zelve met de hoop te bedriegen, dat men alle Jaaren diergelyke krygen zoude; maar hier leid de knoop, dat 'er het geval meer deel in heeft, als iets anders: maar *let wel*, een en de zelve Boom die Vrugt draagd voor de Maand October, zalze ook fomtyds in de Maand van Maart leeveren; dat vooral gebeurd, wanneer eenigen tak veel laater gebloeid heeft als de andere, of niet zo zeer op de Zon staat, of niet als de morgen of naamiddag Zon heeft, en derhalven de Vruchten des zelfs laater ryp werden; ja ook de Peeren die lest knoppen krygen op elken Boom, gemeenelyk ook de leste van dien Boom zyn, om ryp te werden; maar dat geschied heel zelden, of wy moogen met waarfchynelykheid zeggen, dat de Bergemotten, die men in zulke ongeleegene Saizoenen krygd, aan eenige opgaande Boomen, op wilde Stam ge-ent zyn gewa-zen, en die als gezeid is, moogelyk niet wel van de Zon beſchee-nen waaren: den uitflag derhalven van zulke Boomen is doorgaans twyffelagtig en onzeeker genoeg, byzonderlyk om zulke ſchoone Peeren alle Jaar te leeveren, die aangenaam zyn voor 't gezigt, goed van ſmaak, en laat voor den dag koomen; maar wat 'er van zy, 't is waar, fomtyds blyven zy wat langer in ſtant als die aan Heiningen groeyen; waarom het geheel welvoeglyk is, voor de Liefhebbers die maar weinig grond hebben, datze 'er eenige aan Heiningen, en eenige op Stam-boomptjes planten, om alzo wel vroege als laater Bergemotten te hebben.

De Virgilleuze Peer ondertuffchen, die men in Augoumois Bu-jaleuf noemd, Chambrette in Limofin; Poire de Glace in Gas-conje, en Virgouleuze op zo veel andere plaatzen, die moet na 't voorbeeld van de Peeren de Befi-d' Hery, de L' Eschafferie enz. veel eer, na het oordeel van een Fransch Heer, de ſimpele naam van Virgoulé draagen; het geen 'er hem dus van doet oordeelen, is, om datze uit het Dorp van Virgoulé, (geleegen naby de Stad St. Leonard in 't Limofin, daarze van daan komt, en daarze miſ-fchien langer tyd zonder luiſter hadde blyven ſmooren, nog meer nog minder, om zo te ſpreken als een Paarl in zyn ſchulp) ein-delyk ten allen gelukke aan de Fransche Liefhebbers, en nu tot cieraad van onze Thuinen, te voorschyn gekoomen is, door de mildaadigheid van den Marquis de Chambret, die daar Heer van  
was,

was, en dieze haar gaf met de naam van zyne Poire de Virgoulé; dog zeedert dien tyd, heeft men begonnen met ernst van haar te spreken, diervoegen, datze tegenwoordig met groote reeden dringt, van te zyn een van de lekkerste en beste Peeren.

Dit is een Peer die lang en groot genoeg van maakzel is, haar steel is kort, diklyvig en vooroverhangende, de schil glad en effen, en somtyds kleurig, en die eindelyk van groen, gelykze op den Boom was, geel werd, naar maate datze de rypheid naaderd, en in het rypen mals en smeltende werd, op 'er tyd geplukt zynde, en daarom isze binnen weinig Jaaren zodanig verspreid in al de Fruit-Hoven van Europa, als eenige andere Peer die ons bekend is.

Maar 't is te beklagen, datze in Holland zo zeer bersten (op wat soort van Stammen datze tot nog toe zyn voortgeteeld) eer de zelve rypen, en blyven dan klein en zonder smaak, ja zooze op eene plaats wel tierd, op dertig plaatzen weder werd het contrarie ondervonden; dog dewyl haar sap zo byzonder lekker is, hebben veele Liefhebbers op meenigerhande wyze de zelve voortgeteeld en op byzondere plaatzen geplant; en is ten laastten by erwaertheid ondervonden, datze best tierd, zo niet en bersten agter de Huizen geplant, ge-ent of geocculeert zynde, op de vroege Portugaalse Quee, met een pot half vol Aarde, en voorts met waater vol gegooten, als booven van de Perzikken is gezeid, in drooge Zoomers daar by gezet en dikwils des Avonds gevuld, zo blyven de zelve in een geduurig wassen, want zo draze beginnen weegens droogte of koudé in haar groeyen te stuiten, zo bersten zy in 't korte: nog beeter tieren zy en bersten minder, zooze op Poire de Raine, Franse Keizerin, Franse Madam, of Poire Singora geteeld zyn, welke alle eerst op de vroege Quee moeten geocculeert, en *let wel*, sterk doorgeschooten wezen, en dan daar op de Virgoulé ge-ent of geocculeert werden; welke manier van voortteelen der Vreemde Peeren, omtrent Leyden by Hendrik van Oosten en van Rossen nu sterk geschied, niet zonder goed Succes, dewylze wel wassen en strak Bloemknoppen maaken, ja grooter Vrugten voortbrengen; ja wy moogen zeggen, dat een luye Peer, die na veel Jaaren zonder Bloem of Vrugt hebbende gestaan, en op de gezeide wyze geteeld, in twee of drie Jaaren Bloemen en Vrugten in goeden

den overvloed voortbrengen.

Deeze Virgoulé-Peer, wel zynde gewassen en op zyn tyd geplukt, is van de natuur begaafd met al de goede hoedaanigheeden die zy hebben moet; als het mals en smeltend vleesch, den overvloed van zoete en doorzuikerde sappen, deursteevende smaak, en ruimte van Vruchten; die daar-en-booven reedelyk vroeg rypen byna met de Bergemotten, en evenwel veel langer tyd blyven duuren, voornaamentlyk zooze teegens welaangeleide Lattingen groeyen, of in eene hier te Lande luttige en wat vogtige, echter warme of wel ter Zonne-geleegen Aarde staat; zelfs dan tot in 't laast van January.

De Saffery-Peer, die sommige Verde Longe d'Hyver noemen, en andere Besidery-Landry, en die niet booven de twintig jaaren in de Franse Thuijen, na haar eigen zeggen is verscheenen; deeze Peer accordeerd veel met d' Ambret-Peer, die in sommige Land-schappen de naam heeft van Trompe-Valet; d' Ambret is echter wat platter als de Saffery, die sommige schier het fatzoen van een Citroen hebben: zy koomen ook overeen, zo wel in den tyd van 'er rypen; dat in November en December, en altemets ook in January door die te laten leggen geschied, als dan door haar mals en murw vleesch en Suikerzoete sap, dat wat muskeerend is; maar van zoo'naangenaamen geur, dat men het niet anders zou kunnen wenschen; byzonder de Saffery heeft 'er iets meer af als de Ambret; het hout der Ambretten is zeer doornig en steekelagtig, en gelykt heelendal naar wilde Boomen; maar het hout van de Saffery valt doorgaans dun genoeg, wel met eenige uitschietende punten, maar zo scherp niet dat men de handen daar aan komt te steeken.

D' Epine d'Hyver, is een heele schoone Peer, wiens figuur wat meer Pyramidisch wyze als rond is, grooter als de gemeene Bergemot, en wint het van de Ambret, en de Saffery-Peer: haar schil is als Satyn, en tusschen haar groen wat wit van kouleur, zy werd eerder ryp als de twee voorgaande, ook wel te gelyk met dezelve, altemets ook later; dat afhangt van de plaats daar zy staat, liever droog als koud en vogtig, of de Stam daarze op gesteld is; desgelyks is ze malsch en murw, doorgaans overaangenaam en lekker van vleesch, lieffelyk van smaak, zoet van sap dat met een over-

M

aardig

aardig muskes-geurtje gemengd is, en wil zo wel slaagen op een wilde Stam, als op Quee, enz.

Uit allen deezen volgt dat de Bergemot triomfeerd over de andere, en zo eenig gebrek aan of in dezelve gevonden werd, dat spruit alleenig, 't zy uit het koude en natte Jaar, of uit den ondeugenden grond, of uit de slegte stant daarze uit zyn voortgekoomen.

*Tweede, of zo men wil derde Heining-boom.*

**B**ehoord derhalven aan de Buré na het oordeel van de meeste Liefhebbers, zynde een van de beste Peeren hier uit Vrankryk gekoomen, als welke gemeenlyk ras en veel Vrugt draagt, verre booven de meeste Fransse Peeren, die hier te Lande vry luy vallen en oud willen zyn, eerzè eenigzints beginnen te draagen, maar altemet dan ook dikwils het Capitaal met den intrest wel betaalen.

De Virgouleuze en eenige andere Fransse Peeren krygen altemet een mufagtige of andere viesze smaak, het welk niet zo zeer den aart dier Peeren is, maar om datze langen tyd in 't hooy of stroo gelegen, of misschien lang beslooten gebleeven hebben, 't zy op eenige Fruit-zolder die al te zorgvuldig is toegeslooten, terwylze vol leid met veel ander slag van Fruiten, en moogelyk digt by een plaats die met eenigen reuk besmet is; en dan neemende de lugt ligt aan, gelyk meest alle Peeren als ook Appelen, die fyn of bol van vleesch zyn; zo bevind men in lossè bolle Appelen, in drooge Vleer-bloemen maar een dag of twee hebbende geleege, een aromatike en muskeerende smaak na haar trekken, maar byaldienze langer daar in blyven leggen, geheel de reuk en smaak van Vleer-bloemen verkrygen; geen wonder dan zooze op gezeide plaatzen eenigen tyd blyven leggen, datze een onaangenaame geur verkrygen, om dat deeze Peer weegens haar fynheid meer als wel andere Peeren vatbaar daar van is: het komt dan alleen maar hier op aan, dat menze in een plaats leid, daar haar geene van deeze bovenstaande ongevallen ontmoeten, en by gevolg een Fruit-kaamer hebbende die wel beschut is teegens de groote koude en teegens de vog-

vogtigheeden, waarom ook eenige Liefhebbers de planken van haar Kaamer met een weinig heele drooge mos bedekken, en daar de Peeren elk van malkander afgezonderd opleggen, en haar lugt geeven zo meenigmaal als het mooye weër zulks wil toelaaten; met diergelyke voorzorg, die niet moeyelyk valt, is men verzekerd datze van die quaade smaak zullen bevryd zyn, de geheele winter door.

Het is ook vry wat ongemeens in Peeren, dat die zyn afgevalen, of veertiendaagen te vroeg en voor haar tyd geplukt, en derhalven wat verwelken en verslenssen, door leggen haar rypheid verkreegen hebbende, in eenige kas, daarze geen lugt kreegen, het zy op eenige Kelder-kaamer, die nooit vry is van muffigheid, zy nogtans lekker van smaak zyn, dat men zo van geene andere Vrugt zeggen kan, maar daarom wil men juist niemand raaden om 'er veel op deeze wyze al te vroeg van te plukken; by voorbeeld, eer de Maand van September uit is, de gewoone windbuyen deezer Maand, en die van October, beletten het wel, en dikwils meer als men zou begeeren, dat men daar moeite om doe: men moet zig dan vergenoegen, wanneer 'er sommige afvallen, die laater alleen door het leggen rypen en daarom zo ligt niet murw werden: men zal op zyn plaats verklaren op wat tyd zy geplukt moeten werden, en wat de onfeilbaare kenteekens zyn van haare deegelyke rypheid, zo wel als die van alle de andere Fruiten: en dat zyn Artykels daar de voornaamste punten onzer Liefhebbery in zyn begreepen; want dan krygt men smaakelyke, anders byna on-smaakelyke Vrugten.

De Virgilleuse Peer zal dan aan de derde Heining of als laage Stam-boomtjes de plaats bekleeden moeten.

### *Derden Heining. Eerste Virgilleuse.*

Staan hem te volgen, de Saffery, de Ambret, d'Epine d'Hyver, de Krasane, de St. Germain, de Kolmar, de Marquifin, de Petit-oin, de Rozelet, de Robyn, enz.

Om de ordre onzer verkiezing te volgen, zal men de Saffery regelrejt agter de Virgilleuse-Peer plaats geeven.

M 2

*Vier-*

*Vierden Heining. Eerste Saffery.*

**E**enig Liefhebber zoude moogelyk geen zwaarigheid maaken om haar voor de keur te neemen, als een Peer die zonder eenigerley gebreeken te voorfchyn komt, en bygevolg een Vrugt van de uitterfte deugdzaamheid; en daarom moet meenig Liefhebber zeggen, nooit lekkerder geproeft te hebben, om haar verheevene smaak, door haar lekker Muskets-geurtje, en haar mals en smeltend, of fondant vleesch van binnen: zo dat schier de alderbeste Bergemot van de Weereld by haar geen handwater heeft te haalen: maar moet dan aan Lattingen staan, en ter plaatze als booven aangetoond.

De Saffery gaat dan d' Ambret te booven.

*Vyfden Heining. Eerste Ambret.*

**D**eeze is ook een uitmuntende Peer in alles, mals en smeltende van binnen zynde, en van een byzondere lekkere smaak, onderfteld blyvende datze volkoomen ryp geplukt, op een goeden grond volkoomen gewassen, en op een voordeelige ftantplaats staat, anders iffè wat groenagtig van vleesch, als ofze niet ter deegen ryp was en laf van smaak, en een zekere drooge verrotting, die verborgen is, onderworpen.

Kortom dezelve maar zynde gegroeid in een goede ftantplaats, in een taamelyk reegenagtig Jaar, is zo volmaakt in alle zyne deelen, datze de lekkerny van het vleesch der goede Perzikken kan ophaalen, en dat haar daarom ook na het getuigenis van een vermaard Schryver de naam van Merveille is gegeven in de Landfchappen van Xaintonge, d' Augumois, en van Poitou.

*Sesden*

*Sesden Heining. Eerste Epine d' Hyver.*

**D**eeze zesde plaats in een welgestelden Thuin, diend men aan d' Espine te geeven; maar men moet een byzonderen zorg voor deezen Heining draagen, omze ter deegen open te houden, en zelf ontbloom van zyne blaaden van het einde der Maand Augustus af; of men laatz langer als ordinair aan den Boom staan, zo het Saizoen het eenigzints toelaat; invoegen dat de Peer wiens kouleur uit haar aart heel groen valt, daar een ongemeene kooking kryge, en ten lesten in de Fruit-kaamer wat begint te geelen, om de eerste voortteekens zyner rypheid te geeven; want om de waarheid te zeggen, indienze in haar schil altoos op dezelve grond van groen behoud, die ze op den Boom had gelyk alsze zyn die in een natte grond, of in een al te digten Heining, te vroeg afgeplukt, of in een stant die niet en dogt, zyn gewassen, zo duuren ze waarlyk wel tot January en February toe, eerze eenigzints smaakelyk werden; want zy werden beurs rondom de geheele steel, en blyft wlagtig en droog van binnen, en of laf en smaakeloos; zy wil wel hier te Land op een eerst ge-ente Boom en niet op een wilde staan, als op de vroege of graauwe Suiker-Peer, in drooge Aarde, of op de vroege Quee, in een grond die zo droog niet en is.

Veele zettende booven de St. Germain, de Petit-oin, de Krafsane, de Marquisin, de Louise-Bonne, de Colmar, en de St. Augustyn.

Veele Liethebbers zettende deeze Peer dus Ge-ent, geplant, geplukt en bewaard, booven de twee voornaamste Zoomer-Peeren, de beroemde Rofelet, en de vermaarde Robine.

*Zeevende Heining. Eerste Rozelet, Muskée en Robine.*

**Z**onder deeze twee Peeren, behoorde nooit een Thuin te weezen, en om haar deugd en smaak by alle Liefhebbers be- mind.



*De Agtste Rozelet.*

Aangaande deeze Rozelet en maaken wy geen of weinig onderscheid, gelyk sommige Liefhebbers doen, en van groote en kleine, want het is zeekerlyk een en de zelfde; en om zulks buiten weerspraak te betoogen, heeft men alleen maar te letten datze gemeenelyk alle beide aan de zelve Boom groeyen; het is echter de waarheid, dat de geene die maar zo middelmatig van groote zyn, doorgaans beeter vallen als de alderschoonste. Maar dit werd ook wel in andere soorten van Peeren, maar niet in alle gevonden; de reeden onzes oordeels is, dat haar geurig sap, door de dikte en hardigheid van haar schil, beeter als gekookt en rypet is geworden, en zo haar geur niet uitgewaasemd nog vervloogen is; dit ons zeggen, is Zonneklaar te proeven in Perzikken, aan eenen de zelve Boom gewassen, dat die wat harder van schil zyn, hoewel kleinder, nogtans dikwils smaakelyker en geuriger (wel ryp geworden zynde) zullen bevonden werden als de andere; gelyk overvloedig is beweezen en ondervonden in 't Jaar 1711. doen op veele plaatzen wegens den veelvuldigen zwaarden Haagel gevallen op de Perzikken nog maar half ryp weezende, de zelve zo geschonden hebben, dat ze veel kleinder als op andere tyden waren, echter in smaak verre de groote, in andere jaaren gewassen, overtroffen: 't zelve ziet men ook in de Saffraan-Peeren, hoewel kleinder, bultagtig, steenagtig aan de eene of de andere kant, en zo mismakent gegroeid, en dat aan eenen de zelve Boom gewassen, datze nogtans lekker en geurig van smaak bevonden werden. De groote Rozelet-Peeren zyn ontwyffelbaar in een vetten grond, of aan een sterk wassenden Boom of Tak gewassen, 't zy aan Heiningen, 't zy aan Lattingen staande, en de andere of kleindere, maar in een drooge grond, of aan opgaande Boomen, of zwakker Tak gegroeid, echter maar de zelve.

Wat de Rozelet aangaat, wy twyffelen of'er onder alle de Fransche Peeren een gevonden werd, die bekender is als zy; en daarom niet noodzaakelyk om'er een breede beschryving van te maaken; een Peer van middelmaatige groote en welgemaakt; graauw van kou-

koulen  
groenen  
keerd, m  
yonden:  
mogr op  
het zy in  
koomen g  
men haar  
ven: wil  
tieren, e  
Het is  
haar uit  
deelte v  
waarom  
zo dat v  
moet heb  
groote,  
heid: doet  
deel van  
wyze wille  
houd, zo  
dien hoek  
de zyn.  
Hoe ge  
konde d  
zig te w  
meê be  
naamely  
deugene  
mer-ma  
op het  
van op h  
te werde  
re Perzi  
oenigen  
datze w  
genoegen

kouleur , op de eene zyde wat roodagtig , en aan de andere uit den groenen doorloopen ; haar fap over aangenaam , en wat gemuskeerd , maar met een geurigheid , die nergens als by haar werd gevonden : zy is altyd voor goed gekeurd op wat wyze men die ook mogt opdiffen ; en inderdaad het zyze raauw is , het zy gebraden , het zy in eenig nat gestooft of droog gekonfyt , zy is over al volkoomen goed toe ; zetze in alderhande Aarde , zy groeid 'er ; wil men haar aan Lattingen hebben , zy zal 'er Vrugten genoeg geeven : wil men haar aan Heiningen zetten , zy zal wonderlyk wel tieren , en nog beeter aan groote Boomen.

Het is noodig dat men weete dat haar niets zo hinderlyk is voor haar uitnemendheid als de Lattingen , om datze daar verliest een gedeelte van haar Muskets-geur , maar zy werd 'er schoon en grooter ; waaromze ook in meest alle Thuienen aan Lattingen geplant werd , zo dat we moeten vast stellen dat menze zelden teegens muuren moet hebben ; ten minsten zo men niet meer werks maakt , van de grootte , en de meenigte als van de goede fmaak , en de lekkerheid : doet hier by als vry wat byzonders , dat schoon het meerendeel van andere Fruiten aan Lattingen in 't Noorden op geenerley wyze willen waffen , zy aldaar nogtans behoorlyk haar deugd behoud , zo dat het niet ongeraaden is eenige Boomen daar van in dien hoek te planten , die doorgaans anders onnut , of ondeugende zyn.

Hoe gelukkig zoudenwe weezen , indien de Rozelet wat langer konde duuren als zy doet , zy heeft het ongeluk van heel ligt beurzigt te werden , dat is haar eenigste gebrek , en men is 'er dikwils meê bedroogen , als men niet naauwkeurig toeziet ; of wel voornaamelyk indienze van plaats konde ruilen met zo veel andere ondeugende Peeren , waar van den eenen onnuttelyk in de eerste Zommer-maanden voor den dag koomen , en de anderen nog onnutter op het einden van den Winter ; zo dat deeze Rozelet , in plaats van op het einde van Augustus en in het begin van September ryp te werden , gelykze doet , dat is te zeggen in de vol op van schoone Perzikken en lekkere Pruimen , en datze de gaave had van ons , eenigen tyd voor de rypheid der voornaamste Steen-vrugten , of na datze weg waren , met ryp werden te kunnen vermaaken en vergenoegen.

Maar

Maar men kan dit gebrek een weinig te hulp koomen, datze zo ras niet bederven; zo men de eerst rypende, dat is, de kouleurde, en geel aan de eene, en rood aan de andere kant beginnende te werden, die eerst afplukt en gebruikt, en daar na de volgende, en zo kan men de zelve meer dan een Maand hebben en gebruiken, eerze door beurs werden, zo kort alle bederven.

De Rozelet geplant zynde, komt de Robine de agtste plaats beslaan.

*Agststen Heining. Eerste Robyn.*

Zy is in verscheide plaatzen bekend, nu eens met de naam van de Averat, dan met den naam van Muskaat d' Aouft, en zelfs aan 't Hof van Vrankryk met de naam van de Royale; welken naam haar by onzen tyd van een doorlugtig Vader der Liefhebbers is gegeven, men magze waarlyk wel voor eene volmaakte Peer houden: zy is omtrent van de eigenste gedaante als een kleine Bergemot, bros, dog niet hard van vleesch, en haar gefuikerd en muskeerend sap kan yder een bekooren, zy is geelagtig wit van kouleur, en zagt van schil; zy formeerd eenen overschoone en groote Heining, en wil overal wel slaagen: maar haar hout is fomtyds de kanker wat onderheevig, en diend daarom straks in 't begin met een fyn Penne-mes uitgesneden, en met smeersel bestreeken, of met versse Verken-mest besmeerd en omwonden te werden, op dat het straks weer omzoomen en zo geneezen mag werden: wy zullen elders nog eenige middelen noemen, om deeze gebreeken te geneezen; doet hier by datze wat langzaam bykomt in het vrugtdraagen: maar op andere plaatzen is reeds getoond, hoe men dezelve ras aan het draagen kan krygen.

De Krafane vind veele aanzienelyke Luiden, die voor haar pleiten en dieze Bergemotte-krafane noemen; Bergemot om 'er binnen-vleesch, en Krafane om 'er gestalte, die als verpletterd rypt: andere dunken dat haar de naam van platte Buré beeter zoude passen, want zy is van aart en kouleur de Buré genoegzaam gelyk; evenwel isze daar van onderscheiden door haar plat maakzel: zy is byna van gedaante als de Mefire Jean, daar zyn 'er heele groote, mid-

middelmaatige , en zeer kleine van: de schil trekt na den groenen, en in het rypen geel werdende , met roodagtige vlakjes: haar schil is hart , en 't vleesch by uitstek murw en mals: zy is zo overvloedig van sap voorzien , als de befaamde Buré , byzonder zooze in een grond , die wat vet en vogtig valt , zyn gewassen ; voeg daar by datze een volle Maand lang volkoomen ryp zynde kunnen duurera , nooit beurzig werd , en zeer zelden onderworpen de verrotting.

De St. Germain die lang en vry groot valt , en in het rypen geel werd , is ook een uitsteekende Peer.

De St. Germain-Peer , anders de onbekende , de la Fare genoemd , heeft een lekkere smaak , en veel sap ; maar dit sap heeft dikwils een geur van 't Citroen-zuur , dat eenige Liefhebbers behaagd , en sommige mishaagd ; ik heb 'er gezien die daar bykans weinig , en andere die daar niemendal van hadden , 't welk ligt van den Stam , daarze op Ge-ent of Geocculeerd is , of van den grond daarze in staat , van daan komt ; maar de geelste zyn dat minst onderworpen ; daarom moet men tragten die op hout te krygen , als booven al meer als eens getoond is , dat zoete en aangename Vruchten voortbrengd , maar geenzints zo wrange en zuure voortteeld ; byzonder valtze goed op de graauwe Suiker-Peer Ge-ent of Geocculeert , en in een grond daar de droogte zo veel toegang niet en vind.

De Marquisin vertoond zig in tweederley gedaantens , naar de gronden en Boomen , daarze gegroeid is ; en in vette en vogtige gronden , en aan Heiningen , daar werdze ongemeen groot ; zy valt wat hard van schil , de kouleur-grond is groen met eenige rode plekken , zo dat zy in het rypen wat ongedaan voorkomt , maar zy werd geelagtig in het rypen , het vleesch mals en lekker , de smaak aangenaam , het sap genoegzaam overvloedig , en zoodaartig doorsuikerd , als voor een treffelyke Peer is te wenschen ; zy heeft echter wat steenigs van binnen : evenwel in de Maanden van October en November moet men haar in goede waarde houden.

De Fransse Kolmer-Peer is onder die naam voortgekoomen van Guyenne , en uit een andere plaats gezonden voor Poire Manne , de kouleur is gespikkeld groen , gelyk de Bergemotten , geel in

'er ryp werden , dat in de Maanden van December en January, ja in February geschied; haar schil is geslooten; het vleesch mals, en 't sap heel zoet en doorsuikerd: den grond en 't na-jaar maakt altemet datze wat zandig en laf van vleesch valt; haare regte rypheid is bezwaarlyk te vinden; want schoon datze geel is, zo isze evenwel niet altoos murw genoeg; zy moet eindelyk; na datze langen tyd met die geele kouleur heeft staan pronken, zo verre koomen datze zoetjes voor het drukken met den duim begint te wyken.

De Petit-oin, die sommige Angevins Bouat noemen, andere Rosetta d'Anjou, andere Amedot, en eindelyk andere de Merveille de Hyver, is een November-Peer; haar kouleur is helder groen, dat wat gestreep is, en niemendal geel werd in het rypen; men zouze genoegzaam voor een middelmaatige Bergemot aanzien, behalven datze niet plat, maar daar-en-teegen puur rond is, en dun van steel, taamelyk lang, de schil tusschen hard en zagt, een knobbelagtigen aart in het lyf, vol bochels, het vleesch uitnemend lekker en smeltende, niet steenig, overzoet van sap, en liefelyk muskeerende; daarom dat zo hoe klein ook van gestalte, zy nogtans plaats moet hebben onder de goede Peeren.

De Loise-bonne is byna als de St. Germain, men ziet 'er onder, die den een veel grooter en langwerpiger vallen als de andere; de kleinste zyn de beste, de schil werd hard en grof, de kouleur uit den groenen, streepig, en geelagtig in het rypen, als kentekenen van haar rypheid, en zooze betast werd wat voor den duim wil wyken: wyders leid haar deugd in een wonderlyke vrugtbaarheid geleege; ook datze by deeze twee Maanden lang November en December, Fruiten leeverd; haar vleesch is uitsteekende mals, vol sap, en dat vry doordringende, werd niet beurzig, gelyk het meestendeel der andere; in vogtige gronden groied deeze Peer heel groot, maar met een dan zeer slegt van smaak, haar deelen niet meer aan malkander hangende als de Verde Longe, anders gezeid de Herfst Mouille-Bouche, dat is die oude Peer, by al de Weereld bekend; dikwils, dog ontydig komtze onder de laate Perzikken, en onder de Burees; zy leggen haar nog ten laste datze daar-en-booven wat ligt beurzig werd, indienze in geen drooge en zagte Aarde gegroeid is; omze dan deegelyk goed te hebben is  
haar

haar tyd van rypheid eerst half October, als de Burcés al op zyn, en om de beste Perzikken gezelschap te houden en zig te voegen by de Muskadellen; doet hier by de meenigvuldigheid, de zoetigheid en 't muskeerzel van 'er sap, met de lekkerny van haar aangenaame vleesch, zo is men gedrongen te bekennen, dat we geen Peer hebben, die haar deeze goede hoedaanigheeden kan betwisten: zy heeft ook weinig meer schils als de goede Perzikken.

De Daufine of Lansac, op eenige plaatzen de Herfst-Lichefrion, gemeenselyk zo groot als een Bergemot, maar na de steel toe wat langwerpig; de kouleur bleek-geel, het sap gesuikerd, en enigzints muskeerende, de schil is glad, het vleesch uit den geelen, mals en fondant of ligt smeltende: naar onzen smaak bykans een volmaakte Peer, dog dat gebeurd niet, dan wanneerze maar middelmatig groot valt, en voor al zo het meestendeel van haar schil wat graauw is, dat men dikwils ziet in de geene die op drooge gronden zyn gewassen, of aan opgaande Boomen; maar in laage gronden, is zy gelyk met veele andere Fransse Peeren in zulke gronden gewassen; de reeden voornaamentlyk is, om datze dan al te laat rypen en te vogtig of te sappig zyn, en dienvolgende haar sappn niet zo geurig als op drooge en hooge gronden gegroeid; 't welk meest altyd bewaarheid werd, ook in onze Neederlandsse Appelen en Peeren, indienze in koude en vogtige gronden gegroeid zyn, en voor al in digt beslooten Heiningen, en zo de Zon de zelve min beschynen kan; en derhalven is haar sap minder ryp en als minder gedistileerd; dienvolgens is deeze Lansac gelyk als het meestendeel der goede Peeren, daarwe van gesproken hebben, naamentlyk, datze evenwel een volflagen neiging heeft treffelyk voor den dag te koomen, indienze gelukkig genoeg (dat is wat hooger en drooger, als wel sommige andere Vrugten, reeds al getoond) geplant is; en dus moetze hoewel in eenen kleinen Thuin wel een goede plaats verdieninen, anders werd zy wat laat ryp, in 't begin van November.

De Martin-sec, is niet alleen aan de eene zyde Isabelle-rood, en op de andere gekouleurd, maar heeft ook een smeltend vleesch en vry aangenaam, met een gesuikerd sap, dat een weinig muskeerend is; ten tweeden, dat menze ook met schillen met al kan

ecten, even eens als de regte Rozelet, en dat bykans zo ras, als zy geplukt is, ten derden, datze uittermaaten vrugtdraagend is, en dikwils lang genoeg bewaard kan werden, als zy maar op een tyd booven getoond, geplukt werd; zo datze in de Maand November nog van goed gebruik is; doet daar by datze een frayen Heining maakt; en wel tierd in alle slag van gronden, en aan alderley figuren van Boomen.

De Mesire Jean, het zy de witte, het zy de graauwe, behaagd wel ieder een niet, en dat om haar steen-agtigheid, datze vry onderhevig is, zynde wat hard en grof van vleesch, byzondet by heete en zeer drooge Zoomers, als wanneer zy ook kleinder vallen, maar staande in middelmatige vogtige Aarde, en een zoete Zoomer zynde, zo zalze niet alleen wel groeyen, maar ook zeer schoone, lekkere en vry grooter Vrugten voorbrengen, ja een overvrugtbare Boom zyn en blyven; en dat zo wel op Wild als op Weldraagende Peer gegriffeld tot Stam-boomen; maar aan Heiningen of Muuren moet die op een vroege Portugaalze Quee Geocculeert zyn, maar niet op de zelve Ge-ent; (*want let wel gunstige Leezer, de Peeren op Quee Ge-ent, blyven gemeenelyk teedere Boomtjes, als zelden of nooit zo wel willende omzoomen, en werd dienvolgende ligt by harde Winden haar heele kroon van de Quee afgeslaagen, of daar aan wat hard gestooten, afgebrooken, ja nooit zo duurzaam bevonden; maar op een sterk en welwassende vroege Portugaalse Quee Geocculeert, zoomt wel om, maakt een beeter en sterker Boom, want vereenigt zig zelfs het eerste Jaar geheel en al met de zelve*) zy is plat van maakzel, en de graauwe valt wat harder van schil; maar de witte een weinigje zagter, en haar vleesch een heel doorfuikerd sap; zy werd ryp als de Rozelet, de Buré, en de Verde Longe hebben uitgediend, en komt een weinig voor half Oëtober, zo het na-jaar wat warm valt, te voorschyn, als of het maar was om de Liefhebbers beezig te houden, terwyl de Marquifin en Louise-bonne aanschieten om ryp te werden; en vooral terwyl de gemeene Bergemot of Muskée zig toebereiden om met al haar luyter en bekoorlykheid, als Koningin der Peeren voor den dag te koomen.

Nu volgt de Paire Portaal, zo befaamd in het Landschap van Poitou, een Land vol aanzienlyke Luiden, en zeer naauwkeurig in het

het Hovenieren : zy valt vry wat hard van vleesch en grof-korrelig over al by na waarze geplant werd , zy wil ook nergens zo wel wasschen als in 't gezeide Landschap van Poitou , en voornaamelyk in de Stad Poitiers , alwaarze byzonder wel tierd ; (byna gelyk de Saffraan-Peer in Brabant , Holland en Zeeland agter de Huizen , maar niet zo wel in groote Buite-Hooven.) Het is wat byzonders in deeze Peer , datze hier of daar een klein rotagtig plekje krygende , dan lekkerder van smaak bevonden werd , als anders ; daar byna alle andere Peeren , zooze beginnen te rotten , haar smaak straks werd geïnfecteert en al haar sap rotagtig smaakt ; maar zo het een slegt , reegenagtig of koud na-jaar is , zo isse van den aart der Meloenen , dat is te zeggen , dat 'er voor eene puik-goede , veele andere zyn die daar niet eens na gelyken , en daar-en-booven dat de Heiningen die men 'er van zet ; gemeenlyk niet veel aardigs in hebben.

Zy heeft , wel gewassen zynde , een byzonder lekker gesuikerd sap , met een aangenaame Muskes-geur , zyne groote , kouleur , en fatzoen , die haar bykans na een bruine Mefire Jean doet gelyken , maar wat platagtig ; men kanze van den Boom nooit eeten , maar moeten wel bewaard blyven leggen tot in de Maanden van January en February enz. Zy zyn wat grooter als een schoone Virgouleuze , de kouleur is schoon en Citroen-geel , aan de Zonzyde wat rood , haar vleesch niet murw , dog geeft veel sap in 't kaauwen.

De Zeeventiende de Mefire-Jean.

De Agtiende de Buré.

Ziet hier met eenen opslag een meenigte van Fransse Peeren van drie Jaar saizoenen , om de neegentiende plaats te bedingen is de Petit-muskaat , en hier te Lande de vroege Wyn-Peer (als welke nog dit Jaar 1732. voor half July volkoomen is ryp geweest) die de eerste Zoomer-Peeren zyn , en die in 't begin of laaft van July voortkoomen ; de Quisse Madame , de Blanket a Longue Queue , de Poire Sans Peau , de Muskaat Robert , de Gourmandine , de Bourdon , d'Amiret , de vroege Rozelet , de Finor , de Poire de Cipre , enz. die altemaal de Petit-muskaat op de hielen volgen ; d'Orange Verte omtrent het einde van July of half Augustus ; d'Orange Muské , d'Epine d'Eté , de Zoomer-Bergemot , en de Poi-



re d'Espagne, omtrent het laatste van Augustus; d'Oinjonnet, de Fondante van Brest, de Muskes-Peer, de Buré-bonne, de beide Bon-Chretiens d'Etée, en de Cassolette voor het eindigen van dezelve Maand; of in September de Salviati, de Poire d'Angleterre, de Reville, de Poire Chat du Pais de Forest, de Muskaatfleury in 't laatste van September, d'Orange-brune, de Rozelyne, de Fille-dieu, de Sukre-vert, de Begis de la Mote, in de Maand van October; d'Amedot gestyfd door de ondersteuning van de Bourignons; en de Herfit-muskes-Peeren, willen zig in agting brengen voor de Maand November, zo wel als de Milanvond, anders Milan d'Hyver, d'Archiduc de Bon-Chretien Buré, d'Eborgeout, de Mesire Jean d'Hyver, en de Pastorelle voor 't laaft van November en December, de Ronville, de groote Muskaat, de Chacimontel, en de Rozelet d'Hyver voor January en February; de St. Lesyn, de Bugy voor de Maanden van Maart en April; de Citroen d'Hyver, is niet zonder eenige Liefhebbers geneegentheid voor hem gegeven te hebben, die de Muskes-geur der Fruiten beminnen: de Poire de Vigne in 't laaft van October, de Bon-Chretien d'Espagne in December; de Besidery, de Carmelite, de Bernardiere, de Gilogile, de Poire Cadet, de Deux-telles, de Double-fleur, d'Amiral, de Poire Roze, de Poire Magdaleine, de Chat-brulé, de Sucrinnoiz, de Vilaine d'Anjou, de Caillot-rozat, de Grossequeue, de Bezy-d'Caiffoy, en eenige andere van dat slag; dog alle deeze zyn in Neederland nog niet zo zeer bekend, en veele der zelve voldoen de verwagting van de Liefhebbers niet geheel en al, ja veele der zelve blyven hier te Lande Jaaren aan malkanderen, hoewelze op vroege Quee Geoculeert zyn, even onvrugtbaar, of brengen niet als quarrelagtige of gespleeten kleine Vrugten voort: waarom zy meer beminnen de Quiesse Madam, om zo aan die de neegentiende en twintigste plaats te geeven.

De Quiesse-Madame is een zeker slag van Rozelet, de kouleur en gedaante zyn genoegzaam eveneens: haar vleesch is tusschen bros en mals, met vry veel saps voorzien, wat muskeerende, en waarelyke alsse ter deegen ryp is, zeer aangenaam; daar by koomende een gewigtige reeden die deeze Peer heel voordeelig is, namelijk, datze ons alle beide koomen te verlustigen, de aankomst der

der Peer  
hoorlyker  
't begin van  
het eenigste  
moeylyk en  
geen vroege  
te Boom zy  
neerze dan  
gezeid, zy  
de erwaren  
wonderen

De gro  
alleenig E  
Lande va  
vroeger;  
an den He  
steel, cont  
tweent vry  
dat het ho  
de schil een  
naam en ov  
van smaak  
mer-Peeren  
deels dat de  
zynde, be  
bet zelve  
als men  
wat aff  
ren meer  
doeze Pe  
plant te  
voor Star  
Peer zit  
geeven.  
De C  
schier  
zya vleesch

der Perzikken inwagtende ; en dat dit de eerste Peeren zyn die be-  
 hoorlyker wyze groot en goed vallen , die men in Vrankryk al in  
 't begin van July ryp heeft ; zy maaken fraye Heiningen , en  
 het eenigste gebrek dat men 'er in vind , is , dat de Boomen zeer  
 moejelyk en traag aan 't draagen raaken , maar byzonder zooze op  
 geen vroege Quee Geocculcirt zyn , of nu al een reedelyk groo-  
 te Boom zynde , met hout met al niet verplant werden ; als wan-  
 neerze dan straks aan 't draagen koomen , of gelyk booven reets is  
 gezeyd , zy dan rykelyk het Capitaal met den intrest betaalen , ja  
 de ervarentheid heeft geleerd , dat alsse beginnen te draagen , dan  
 wonderen doen en meest alle Jaar vol Vrugten hangen.

De groote Blanket-Peer is heel verscheiden van de geene die men  
 alleenig Blanket , of de kleine Blanket noemd , want die is hier te  
 Lande van weinig smaak of geur , ook komtze veertien daagen  
 vroeger ; zy is diklyviger en welgemaakt ; zy kouleurd zelf al wat  
 aan den Heining , en is heel kort , dik , en digt ingedrongen van  
 steel , contrarie de kleine ; haar hout dat teer is , en haar blad ,  
 zweemt vry wel naar het hout en blad van de Quiesse-Madame ,  
 daar het hout van de kleine Blanket gemeenelyk heel zwaar valt :  
 de schil eenigzints kouleurig aan de Zon-zyde , het vleesch aange-  
 naam en overvloedig sappig , welke sap wel doorsuikerd en lieffelyk  
 van smaak is : zy heeft de gebreeken van het meerendeel der Zoo-  
 mer-Peeren , als menze al te ryp laat werden , *(de reeden onzes oor-  
 deels dat de Zoomer-Peeren , ligt beurs werden , is , om datze vol sap  
 zynde , door de hitte van de Zon , nog daagelyks in sap toeneemen , en  
 het zelve ligt en ras begint te gisten , gelyk de reuk zelfs bewaarheid ,  
 als men zo een beursse Peer opbreekt , dat de reuk der zelve de Neus  
 wat afficieert , en prikkelt , waarom ook de Distillaterus uit beursse Pee-  
 ren meer Geest kunnen trekken , als uit gaave en heele Zoomer-Peeren ;)*  
 deeze Peer , is nog zo overal niet bekend , echter wel waardig ge-  
 plant te werden : zy neemt heel wel op , het zy voor Heining of  
 voor Stam-boom : de witte kouleur die om de schil van deeze  
 Peer zit , heeft haar ongetwyffeld de naam van Blanket doen  
 geeven.

De Cassolette is een langwerpige Peer uit den graauwen , die  
 schier nergens in voor de Robine behoefd te wyken , nog voor  
 zyn vleesch , nog voor zyn sap , nog voor alle zyne deugden

en

en gaaven; of het mogt zyn, om datze het beurs werden wat meer onderheevig is, dat echter nooit gebeurd aan de Robine; zy komt eerst in Augustus voor den dag, dat is te zeggen met de Robine, en schier met de voornaamste Perzikken, en en beste Pruimen, die men door het middel van warme muuren verkrygd; derhalven zal menze nog voor eenigen tyd wat uitstel geeven, om in kleine Tuinen voor andere Peeren de voorrang te geeven.

Een ongewoone hitte in 't begin van de Zoomer schielyk gekoomen, zou buiten twyfel veeler Menschen bloed zoodaanig konnen aansteeken, dat zy daar uit eindelyk zwaare zicktens zouden op den hals haalen; maar de voorzienigheid des Heeren door zyne wysheid daar in als willende voorzien, geeft ons op dien tyd een wonderlyke meenigte van Aardbeyen, vroege Kersten, Kropsalade, Komkommers, Meloenen en zagtvoerige Fruiten; ook verscheide Peeren, als de Citroen de Zirene, in Holland de vroege Wyn-Peeren geheeten, dan de Fransie Madam, de Poolse Kalmmer-Peer, de Vigos-Peer en meer andere Peeren, booven reets genoemd, als ook de roode en witte Aalbessen, enz. als tot verkoeling van ons bloed, op dat het zelve door die schielyke hitte als te veel beweegt, en als aan het giften geraakt, zoude gestuit verkoeld konnen werden.

Wy wandelen nu geduurig langs de baan, die wy ons hebben afgepaald; die is, om zo veel als doenlyk zy, te maaken datwe in elken Thuin grooter of kleinder, ten minsten eenige goede Fruiten hebben door al de Jaar saizoenen heenen; en dat zo haast als men begonnen heeft met die te krygen, het zonder ophouden mag blyven duuren, en buiten tussenspoozing, tot aan de Vrugten van het volgende Jaar toe; want om half, of in 't laatste van July hebbenwe in Holland de gezeide Peeren en van de Fransie, de Quisse-Madame enz. men konde daar de Bourdon-muskée wel byvoegen, om de een-en-twintigste plaats te bekleeden, of liever de Muskaat-Robert, als die cierelyker Heining maakt.

De een-en-twintigste Heining-boom, de Muskaat-Robert, Poire d'Ambro, Pucelle de Xaintogne, enz.

Want voor het overige is haare deugd schier even-eens in groote, het vleesch mals en fondant, en het zap genoegzaam muskeeren-

N  
rende, v  
de Muskaat-R  
ten om de Bo  
haar heel digt  
een goed voor  
Robert bescha  
kée beginn ryp  
't begin van Au  
murw genoeg  
te isze ontren  
de als die van  
ze niet lang k  
vloedig.

De twee  
se Kazeel-Per  
grooter is, me  
meene of enkel  
len, die men  
is grauw uit de  
ten lang van ste  
gelcheiden, en  
ryp, wanneer  
begin verleg  
Peeren te ont  
om eigenlyk  
nog ter ma  
by de Poire S  
gewassen is  
en vroege  
ten te konne  
mers vald zy  
zy staat vry a  
Muskée, de  
enz. voor de  
De twee  
die buiten  
Vigne.

rende, omtrent half of in 't laaft van July werdenze ook ryp; maar de Muskaat-Robert begint dan: wy zullen nog een tyd lang wagten om de Bourdon, en de kleine Muskée plaats te geeven, die haar heel digt by volgen, en dikwils, zooze heel warm staan, en een goed voor-jaar is, gelykerhand aankoomen; deeze Muskaat-Robert beschaard ons Vrugt bykans tot dat de Bon-Chretien-Muskée begint ryp te werden, dat in 't einde van deeze Maand, of in 't begin van Augustus is, maar 't is een zeer welgemaakte Peer, murw genoeg van vleesch zynde, en heel doorsuikerd; van grootte isze omtrent als de Rozelet, weinig andere gebreeken hebbende als die van het meerendeel der Zoomer-Peeren, naamelyk datze niet lang kan duuren; maar daar-en-teegen zo draagdze overvloedig.

De twee-en-twintigste plaats kan beslaagen werden door de Franse Kaneel-Peer, inzonderheid de dubbelde, als welke merkelyk grooter is, meer en geuriger sap heeft, ja draagbaarder als de gemeene of enkelde; zo ook de Poire de Vigne, of de Demoizellen, die men ten onregte op eenige plaatzen Petit-oin noemd; zy is graauw uit den rooden, rond, en taamelyk groot, uittermaaten lang van steel, derhalven in 't voorjaar haalt van malkanderen gescheiden, en zo zetze ook wel en haalt, en werd in October ryp, wanneer men ten hoogsten om Fruiten uit de hand te eeten begint verleegen te werden, om gezelschappen met smaakelyke Peeren te onthaalen; haar vleesch vald waarelyk niet hard; maar om-eigentlyk te spreken, zy behoord onder den rang der murwe nog der malfse niet, en nog minder onder de brosse; doet hier vry by de Poire Sinjora, zooze op Quee staande, aan een hooge Schutting gewassen is, als welke dan fynder vleesch, aromatiker van smaak en vroeger ryp werd, en zo eer bekwaam om uit de hand gegeeten te kunnen werden; maar by langdurige droogte en heete Zomers vald zy naauwlyks zo sappig, als wel in andere vogtige Jaaren; zy slaat vry af, wanneer de Buré, de Verde Longe, de Bergemot Muskée, de Sucre-Vert, de Lansac, de Marquifin en de Krasane, enz. voor den dag koomen.

De twee-en-twintigste plaats geeven wy aan de Verde Longe, die buiten bedenken ongelyk meer waardig is als de Poire de Vigne.

O

De

De Poire Sans Peau of zonder schil, is wel zo goed als de Verde Longe, die ook een goede Peer is in October.

De drie-en-twintigste Heining-boom is derhalven de Poire Sans Peau.

Die men anders Fleur de Guigne noemd, en ook wel de vroege Rozelet, door eenige gelykheid dieze met de regte Rozelet heeft, in 'er langwerpige gestalte, en haar roodagtige kouleur; het is een heele fraaye Peer, in 't laaft van July, of ook wel in het begin, na het jaar warm of koel of reegenagtig is, gemeenelyk ryp, zy is zoet van sap, daar geenerlei wrangheid meê vermengd is, en van murw vleesch.

Om de twee dozyn Heiningen, als voorgenoomen was te voltooyen, is de vier-en-twintigste plaats aan een tweede Bon-Chre-tiens d'Hyver met regt van de Liefhebers toegewezen.

Wy zyn voornemens om de Heiningen, zo veel de groote van een Thuin toelaat, de goede en smaakelykste Fransse Peeren, en op Quee, de Appelen op Paradys Ge-ent of Geocculeert zynde, twee a driemaal te verdubbelen, of zo iemand geen plaizier daar in heeft, met kleine en laage Boomtjes te beplanten, om zo van tyd tot tyd, en als het geheele jaar door altyd lekkere en smaakelyke Peeren en Appelen enz. te hebben: en hier toe diend voornaamelyk dit geheele werk; waarom men de voornaamste Peeren ten minsten diend te verdubbelen, eer men nog de andere meenigvuldiger maake, en voor dat 'er een twintig-tal zy, die we hier booven zo als ter loops haar plaats hebben aangewezen.

Maar steld dat we koomen in taamelyke groote Thuienen, zo oordeelen wy dat men omze verstandelyk te beplanten, voor eerst verkiezing van de strecken Lands moet maaken, om de soorten van elk Saizoen te zetten, op datze met geen wanordre door malkander loopen; maar zodanig, dat de Zoomer-vrugten op een plaats alleen staan, die van den Herfst desgelyks, en zo ook die van den Winter; by gebrek van dien zullen 'er ongemakken uit ryzen, die elders aangetoond zyn of nog aangewezen zullen werden; ten tweeden zo moet elken Boom geplaatst werden daar hy best ryp, en nochtans een ander niet belet ryp te konnen werden op zyn regte tyd, anders zal zekerlyk den een den anderen bederven, en

bei-

beide bu  
werden.

By de gez  
Chretien d'

De Muika

is een voort  
grootte, mak  
kwaam om z  
eens als een

De Bon-

liever op e

we Suiker-

heelen sch

gedaante,

de wit van

staan heeft

in hebbende

maar kan ni

eersten gege

het minste

D'Orang

Voorzaaten

'er onder

haar ryp w

de Robine

broffie v

tje voor

zy gaat

ten zwart

voordeel

De De

Burè Bla

gedaante

groenagt

sterk an

zend ro

den; de

beide buiten rypheid, en dienvolgende smaakeloos bevonden werden.

By de gezeyde Peeren koomen nog de Muskaat-Fleury, de Bon-Chretien d' Eté-Muskée, d' Orange-Verte, en de Doyonné.

De Muskaat-Fleury, anders de Herfst-Muskaat a Longe Queue, is een voortreffelyke ronde Peer, roodagtig, van middelbaare grootte, mals vleesch, lekkere smaak en doordringende, regt bekwaam om zo te zeggen om gulzig opgegeeten te werden, even eens als een goede Pruim, Perzik of een schoone rype Morel.

De Bon-Chretien d' Eté-Muskée wel zelde wel als op wilde, of liever op een eerst-ge-ente Stam als vroege, of inzonderheid graauwe Suiker-Peer-aarden; deeze Peer is uitsteekende, en maakt een heelen schoonen Boom, voor het gezigt is dezelve aangenaam van gedaante, welgemaakt, van bekwaame grootte; aan de eene zyde wit van kouleur, en rood aan de andere, daar de Zon op gestaan heeft; haar vleesch is mals en bros tusschen beide, veel saps in hebbende, daar een aangename Muskés-geur onder speeld; maar kan niet lang duuren; en daarom behoordze vroeg of ten eersten gegeeten te werden: men schatze altyd waardig om voor het minste, dat 'er twee a drie in een Thuin geplant werden.

D' Orange-Verte is een gemeene Peer, en die ten tyde onzer Voorzaaten in de Thuin haar rol breed genoeg speelde; zo dat 'er onder de oude Boomen veele van te vinden zyn; den tyd van haar ryp werden, is Augustus, dat is te zeggen, een weinig voor de Robine, de Bon-Chretien-Muskée, en de Perzikken; haar brosse vleesch en haar suiker-zoete sap, is met een muskés geurtje voorzien, de kouleur der schil wat groen en Scharlaaken-rood, zy gaat meest altyd met een overvloed aan den Heining van Vruchten zwanger, en daarom voor Huis-houdens en Borgers-keukens heel voordeelig.

De Doyonné, anders genoemd de St. Michiels-Peer, Herfst-Buré Blanc, Poire de Neige, Bonn-Ente, enz. van grootte en gedaante is ze als een grootte graauwe Buré, heel glad van schil, groenagtig van kouleur, in het ryp werden, of wat leggende, sterk aangelende; die aan Lattingen staande krygen 'er een bloozend rood aan de zyde daar dezelve van de Zon bescheenen werden; deeze Peer is inderdaad smeltende en zoet van sap, maar

doorgaans is het een zoetigheid daar niet veel lieffelyks of aromatiekheid by is, of zy moet aan een hooge Muur staan; veele hier in Holland houdenze voor de regte of oude Poire Sinjora; om dat de Doyonné uit Vrankryk hier gezonden, bevonden werd met die Poire Sinjora geheel over-eente koomen: maar zo gaat het dikwils, dat een en de zelve Peer, op de eene plaats pronkt met zulk een, en op de andere plaats met een andere naam, en wanneer dan iemand die Vrucht krygt, meenende wat nieuws en raars te zullen hebben, dat het de zelve dikwils is, die in zyn Land al lang is bekend geweest; haar vleesch werd ligt beurzigt, te lang zynde bewaard, of te ryp geplukt zynde; men behoordze nog wat groen zynde af te plukken, en op te dissen, eerze geel is geworden, daar haare overrypheid uit te bespeuren is; maar het is wat byzonders in deeze Peer, hoewelze zo sappig is, datze evenwel zo wel braaden wil, en ook zo uitneemend lekker valt, dat weinige of geene vol sappige Peeren hebben; in alderhande gronden heeftze het voordeel van vrugtbaar te wezen, dat haar by veele Menschen profyts halve in agting brengt, en houd; want indien meest alle Peeren in eenige jaaren mankeeren Vrucht te geven, of maar weinige, zo zyn deeze alle jaaren vol, draagende zo wel aan haar toppen van nieuw hout, als aan het oude, hebbende na haar groote een byzonder klein bloemetje, maar dat in korte daagen zig zet en straks een Peer vertoond; daar-en-booven windze het van andere in schoonheid, die haar in de Maand October plaats geeft onder al de Pyramiden van groote Gastmaalen; de Fransse hebben onlangs een nieuwe Peer gekreegen, die de Doyonné, zo veele meenen, verre te booven gaat, dog op verre na niet zo vrugtbaar, met de naam van Best de la Motte, die vry wel naar een groote Ambret gelykt, met wat rood gespikkeld, fondant en aangenaam van sap, den tyd datze ryp werd is October.

Uit allen deezen blykt genoegzaam wat Peeren zo Zoomer, Herst als Winter, de eene voor, en de andere naar rypende, een Liefbeber behoorde in een Thuin van maar reedelyke groote te hebben, om zo het geheele jaar door, als booven gezeid is, smaakelyke Vrugten te kunnen toonen en opdissen, van yder een, twee of meer aan Heiningen, of tot kleine of eenige tot hooge

Stam-

Stam-boon  
hebbende,  
nog zullende  
aan Heininge  
alles overvlo  
dikwils gaarn  
al waeren een  
genoemde;  
groofsche en  
leid werden  
ven, die w  
Sazoen en  
te Liefhebb  
te leggen.  
Wy zull  
ven, en me  
dient geplant  
Heer Quinte  
dere Peeren  
dat het een j  
staan met gro  
wils, als re  
geen Vrucht  
halven be  
ren goed be  
Men zo  
konnen v  
spagoe,  
De B  
muskes-g  
D'Esp  
groot en  
wrag van  
heeft me  
De Pe  
mallic Pe  
werd ook

Stam-boomen plantende: dog meerder Land en grooter Thui-  
 hebbende, niet alleen van de reets genoemde Vrugten, maar ook  
 nog zullende genoemd werden, vier, zes, agt of meer van ieder  
 aan Heiningen enz. te zetten, om zo het geheele jaar door van  
 alles overvloed te konnen hebben: in welke groote Hooven zy  
 dikwils gaarne zien, alle de soorten van Peeren, die bekend zyn,  
 al waaren eenige der zelve vry van minder waarde, als de reets  
 genoemde; welke onzes oordeels de andere al hebbenze nog zo  
 grootfche en wonderlyke naamen, (waar door nogtans veele ver-  
 leid werden) geenzints konnen overtreffen: de opening derhal-  
 ven, die wy hier gegeven hebben, om de beste Vrugten van elk  
 Saizoen en de duurzaamheid aller soorten te kennen, zal die groo-  
 te Liefhebbers te pas koomen, om haare voorneemens daar na aan  
 te leggen.

Wy zullen derhalven hier geen honderden Heiningen beschry-  
 ven, en met wat foort en hoe veel van yder in zo grooten Thuin  
 dient geplant te werden, die daar nieuwsgierig na is, ga tot den  
 Heer Quintenye; wy zullen alleenig hier en daar nog eenige an-  
 dere Peeren en haar gedaante, deugt, fap, enz. beschryven, op  
 dat het een jong Liefhebber niet afschrikken te leeren; wy laten  
 staan met groote onkosten die magtig te werden, en dan nog dik-  
 wils, als reets getoont is, weinig, klein, of in meenige jaaren  
 geen Vrugten daar van te zien nog te proeven; zo hebben wy der-  
 halven best geoordeeld, alleendie te beschryven, die nu zo veel Jaa-  
 ren goed bevonden zyn.

Men zoude dan tot overvloed by de gezeide Zoomer-Peeren nog  
 konnen voegen, zo den Hof wat grooter is, de Bourdon, d'E-  
 spagne, en de Magdaleine.

De Bourdon ryp op het leste van July, fmaakelyk met een  
 muskes-geur, en het fap gelykt na dat van de Muskes-Robert.

D'Espagne, anders de Saint-Sanson, is een roode Peer, vry  
 groot en langwerpig, wat gebogcheld, zy is mals, maar wat  
 wrang van vleesch; zy werd ten einde van July ryp, maar zy  
 heeft meer schoonheid als deugd.

De Poire Magdeleine, is een taamelyke groote, groene, en vry  
 malfte Peer, van maakzel heel wel na de Bergemot gelykende: zy  
 werd ook in July ryp, en is onder de aldereerste van de Zoomer-



Peeren, maar zy kan iemand geweldig bedriegen, indien men wagt met plukken, tot datze begind geel te werden, want dan is ze de fleur kwyt.

Onder de Peeren zynder nog zeeven of agt, maar tot nog toe niet net beschreeven, te weeten de Doublefleur, de Frank Royaal, de Angober, de Besidery, Gros Oignonnet, de Ronvile, Poire de Rozoline en Poire Bouchet.

De Double-fleur is niet om raauw te eeten, echter is 'er iet byzonder aangenaams in haar vleesch en sap, zy is groot en volkoomen schoon, toond byzonder af in groote Fruit-ichaalen, booven op andere geleid, als zynde aan de eene zyde fraay gekouleurd, en geel aan de andere kant; en eindelyk na datze eenige daagen lang zeer aangename vertooningen op de Taafel heeft gegeven, en door het al te veel behandelen begind de fleur van haar schoone kouleur te verliezen, en heel als doovekoolig en zwartagtig te werden, dan isse in staat om haar aangeboore deugd voor den dag te doen koomen; want zy werd een der fraaiste en beste gestookte Peeren van de Weereld, een murw vleesch hebbende, zonder met iet steenigs bezet te weezen, en vooral overvloedig veel saps, dat op het vuur met weinig moeite een schoone kouleur krygd, zo dat dit alles met malkander, onzes oordeels, overgroote reden geeft om deeze Peer in waarde te houden, en die in alle Thui- nen behoorde voortgeteeld te werden.

De Frank Royaal, die sommige Finor d' Hyver noemen, draagt rykelyk, is groot, rond en uit den geelen, met kleine roode streepjes gespikkeld, maar het hout van den Boom is heel schorfig.

De Angober is een vry groote Peer, langwerpig, mooy kouleurig op de eene zyde, en roodagtig graauw op de andere.

De Besidery is een heele ronde Peer, ten naaftenby van groote als een groote Kaats-bal; geel van kouleur, en groen na den witten trekkende, en in October of November ryp, na de Zoomers zyn.

De Gros Oignonnet, anders d' Amire-Roux en Roy d' Eté, een Peer in July ryp; de Ronville, die eenige de Hocrenaille noemen, en andere Martin-Sire: zy is vermaard aan de Rivier de Loire; het is een Peer voor de Maanden van January en February; haare  
groot-

grooten  
vendig van  
ook op de ar  
reemende g  
klein muske  
smak.

Nog resten  
re of Engelen  
langwerpig  
koomen na  
waar van z  
aan de eer  
met kleine  
vleesch is  
sap; gelou  
een warme  
rooge Que  
dat gemeen  
Maand uit  
kerder zy is  
wat steenag

De Poire  
gedaante de  
schil is gl  
haar vleesch  
is: maar  
bewaard  
niet by  
Petit oir  
let te ro  
De Po  
Longue  
wel na d  
vleesch i  
muskeer  
W  
genoemd

grootte en gedaante zweemd zeer wel na een schoone Rozelet, leevendig van kouleur op de eene zyde, op den tyd van haar ryp werden ook op de andere zyde, zeer na den geelen trekkende, haar schil is uitneemende glad en zagtvoerig; haar sap gefuikerd en met een klein muskes-geurtje gemengd, dien volgende zeer lekker van smaak.

Nog resteert de Bon-Chretiens d'Espagne en Poire d'Angleterre of Engelse Burec; de eerste is een heele grootte Peer, dik, langwerpig en welgemaakt Pyramidalisch-wyze, daar door volkoomen naar een overschoone Bon-Chretien d'Hyver gelykende, waar van zy de alderbeste naam, dieze draagd, heeft gekreegen: aan de eene zyde is ze schoon schitterend rood, heel doorspikkeld met kleine zwarte stipjes, en aan de andere zyde bleek geel; haar vleesch is brosser als eenige Winter-Peeren, doorgaans heeftze zoet sap, gefuikerd en vry lekker alsze in een goeden grond, en op een warme plaats (dog op een vroege Portugaalse of Hongarise vroege Quee geocculeerd) is gewassen en volkoomen ryp geworden, dat gemeenlyk half November, of zo het niet vriest tot dat de Maand uit is; ja hoe langer datze hangen blyft, hoe beeter en lekkerder zy is: maar in natte en koude jaaren en gronden, is zy vry wat steenagtig, en duurd tot in February en langer.

De Poire d'Angleterre, anders de Buré uit Engeland, is van gedaante en grootte naar een schoone Verde Longe gelykende, haar schil is glad, graauw, uit den groenen met roode vlakjes gestippeld, haar vleesch heel mals en murw, en vol sap, dat lieffelyk van smaak is: maar dewyl dit vleesch doorgaans wat meelig valt, zooze te lang bewaard werd, of ligt beurzig, zelf al op den Boom, zooze niet by tyds geplukt werd; zy komt met de Verde Longe, de Petit oin en de Lansac, gemeenlyk ook meenigmaal met de Rozelet te voorschyn.

De Poire de Rozeline werd in Touraine genoemd de Muskaat a Longue Queué, komt in het leste van den Herfst voort, en zweemd wel na de Rozelet, zy heeft een heele ligte Isabelle kouleur, het vleesch is mals en lekker, en 't sap heel doorfuikerd en aangenaam muskeerende.

Wy meenen nu genoegzaame Fransse en andere Peeren te hebben genoemd, ja de Liefhebbers opening genoeg gegeven, om hen zel-

zelve te kunnen redden, zooze meer Boomen willen planten, en grooter Thuinen aanleggen, zooze maar in plaats van ieder twee of drie, vyf, zes of meer van ieder foort gelieven te ordonneeren, dog altyd minder van Vrugten die schielyk voorby gaan en van korte duurzaamheid zyn, en daarom ras moeten werden geconfumeert; maar meerder, welke eenige tyd langer kunnen bewaard werden.

Behalven alle de booven genoemde zo Fransse, Hollandse of Zeeuſſe enz. Peeren, zyn nog veele en verscheide andere bekend, ja hier in agting of om haar profyt en vrugtbaarheid, want daar werden veele zeer smaaklyke gevonden, die echter, om datze onbekend zyn, op de markten geen geld moogen gelden, dog zo ras werden de zelve van eenige niet geproefd, of gelden dan aanfonds wel dubbel zo veel; welke alle wy in 't kort begryp of saamen-spraak, over deeze zaak, booven de reets aange- teekende, zullen noemen.

Maar hier doet zig een groote zwaarigheid onder de nieuw aankommende Liefhebbers op, als welke nog in twyfel staan, deeze onze aantekeningen leezende, wat foort van vroege of laate Peeren, en hoe veel van ieder dient geplant te werden.

Zoo dient derhalven in 't gemeen, als reets booven gezegd is, tot antwoord aan de zelve, dat men in 't planten van Peeren en ook van Appelen, altyd minder Zoomer als Herfst, en minder Herfst als Winter-Vrugten moet planten, zo wel aan Heiningen, als laage of hooge Stammen; om dat de Zoomer-Peeren zo ras bederven en beurs werden of rotten; de Herfst-Vrugten ook eerals de Winter-Peeren, als welke tot in February, Maart of April kunnen bewaard werden, om op de Taafel te zetten; welke alle, en haare dengden en gebreken nu genoeg zyn, en nog naader zullen aangewezen werden, zo wel der Fransse als Neederlandsse enz. en derhalven moet een Liefhebber, willende een groote of kleine plaats aanleggen en beplanten, altyd minder Zoomer, meerder Herfst, aldermeest Winter-Peeren en Appelen, zo om uit de hand te eten als om te stooven enz. zetten.

Maar wat foort en hoe veel van ieder diend te werden uitgekozen en geplant, is booven nu getoond en aangewezen; dog om dat den eenen mishaagd alle muskes-geur, en den anderen wederom

om die v  
haar vleesch  
ge en muske  
dar zyn de  
muskeerende

Eer wy to  
ten, Euten,  
zegt te werd

De Peere  
gegriffelt of  
hout, zo

Gewallen  
en Qualite  
evenwel,

sten nogtar  
len dat me

onder dun  
knobbel, en  
delyk gewal

door erveer  
boomtjes,

de Ent of  
aan van d

zullen al  
werden,  
genoom

Ho

Men  
zien, d  
maar ee  
werd ge

om die vooral bemind, zooze maar niet al te sterk doorsteekt, en haar vleesch fondant is, zo heeft elk genoeg zyn keur; want drooge en muskeerende Peeren mishaaen de meeste Liefhebbers, gelyk daar zyn de twee Grosse-Queves, zynde steenagtig, droogen sterk muskeerende.

Eer wy tot het derde Capittel overgaan, diend nog van 't Planten, Enten, en Occuleeren van Peeren op andere Stammen wat gezegt te werden.

De Peeren werden in Neederland nu niet alleen geocculeerd en gegriffelt op wilde Stammen uit karrel gewonnen, of op Fransch hout, zo de Entluiden spreken, maar beeter op reets Ge-ente en Gewassen Peereboom, op vroege en laate Quee, ja ook op Doorn en Qualsters; maar op deeze laatste twee, tieren alle Peeren niet evenwel, want veele daar op, hoewelze wel gewassen zyn, berften nogtans en blyven klein en byna zonder smaak; andere willen daar meede niet vereenigen nog omzoomen en blyven ook van onder dun, en booven daarze Ge-ent enz. zyn, met een groote knobbel, en waayen dan ligtelyk de kroonen, alhoewel nog reedelyk gewassen zyn, van dezelve Stammen af; waarom sommige door ervaretheid wyzer geworden zynde, alle de Nanus Peereboomtjes, op Quee, Doorn of Qualsters voortgeteeld, tot aan de Ent of Occulatie toe in de Aarde planten, en dan is men dat afslaan van de kroon niet zo ligt onderworpen, ja daar-en-booven, zullenze altyd beeter groeyen, en de Vrugten grooter bevonden werden, daar het met andere Stammen het contrarie moet waargenoomen werden.

## DERDE KAPITTEL.

*Hoe dat men opgaande Peere-Boomen zal Planten.*

**M**en behoorde geen hoog opgaande Peere-Boomen te planten als in groote Thuinen, en wel met goede bemantelingen voorzien, dewylze de laage te veel beschaaduwen, of anders diend men maar een klein getal daar in te zetten, dat gemeenelyk niet ruimer werd genoomen als een of twee hooge Boomen voor elk vierkant

P

in

in een Thuin van veertig Roeden ; en zulks zal van tweederley gebruik zyn , die beide niet kwaalyk uitvallen , waar van het eerste is , dat menze zet op de kant van de groote wandel-paaden , en altoos verre van de Schuttingen , Latwerk en Muuren , om alzo niet te beletten het vroeg rypen der Perzikken en Abrikoozen , en gezeide Peeren aan dito staande , behalven in 't Noorden ; en het tweede van die in het midden der vierkanten te planten , dat is in elk vierkant een.

Daar toe kiest men zulk slag van goede Vrugten uit , die wel juist niet al te groot vallen , anders werdenze by sterke winden ligt afgeslaagen , maar die volop draagen , en goed van smaak zyn ; welke ook schoonze afdruijen , naamentlyk dat Zoomer-Vrugten zyn , wiens kleinigheid haar belet te kneuzen , en welkers rypheid , die ze los deed werden , maakt , dat men , indien 'er eenige by ongeval wat door 't vallen geschonden waaren , die aanstonds met plaizier kan op-eeten.

Of men kiest van dat slag , die ter deegen vast aan de steel blyven hangen , en van de geene wiens Vrugt heel hart is in 'er zelve , zo dat ze niet ligt door den wind konnen afgeslaagen werden , of dat 'er den val niet veel kan hinderen.

Onder zulke Zoomer-Vrugten tot opgaande Boomen , telt de Citroen de Zirene in Holland onder de naam van de vroege Wyn-Peer meer als voor sestig Jaaren al bekend , de Petit-Muskaat hoewelze door haar gestalte , en 't Saizoen daar zy in komt , daar bekwaam toe zoude wezen , meer als eenige andere Fransse Peer ; maar de kanker die in 'er hout meest grassceerd , en dikwils het geheel en al bederfd , belet tot groot leetwezen der Liefhebbers , het zelve ; voor eerst dan van de Fransse Zoomer-Vrugten is niet de minste in lekkerheid de Rozelet , de Quisse-Madame ; de Bon-Chretien d'Eté Muské , de Poire Sans Peau , d'Orange Muské , de Bourdon , de Muskaat-Robert , de Poire de Pondar , de Fondante van Brest , en de Magdaleenen , hier Fransse Keizerinnen ; van de Hollandse of Neederlandsse , de Fransse Madam , de Kalmer-Peer uit Dantzik , en dan de graauwe Suiker-Peer , Catryne-Peer , Vigos-Peer , Rozetta , Gezeegende-Peer , Frontenjak-Peer , Graciola di Napoli , en de Likbaarden uit Gulikkerland. Voor Herfst-Vrugten de Burre-Gri , de Lanfac , de Poire de Vigne ,  
de

de Roelyste  
Peer , de  
de dubbele  
jara , de Pe  
Alleman ,  
Winter Bon  
d'Hyver , d  
meerd zyn ,  
Kaneel-Peer  
ven reets ge  
tit-Corteau  
de Camper  
Florus-Hey

de Roselyne; en hier te Lande de Fransse Kancel-Peer, de Keet-Peer, de Brabanse Graciool of Saffraan-Peer, de Ananas, in't laaft de dubbelde Riet-Peer, de Bergemot of Maatjes-Peer, Poire Sinjora, de Perzik-Peer, de Poire-Bleu, Joli Verde, Muskaat de Alleman, de Roskammer-Peer; en voor Winter-Vrugten, de Winter Bon-Chretien, de Martin-Sek, d' Ambret, de Rozelet d'Hyver, de Ronville, en die niet minder hier gerenomeerd zyn, de Generaal Duits, de Yfambert, de Winter Kancel-Peer, de geele en groene St. Germain en veel andere, booven reets genoemd. En eindelyk om te braaden en stooven de Petit-Certeau, de Frank-Royal, d' Angober, de Donville; en hier de Camper-Venus-Peer, de dubbelde Maagde Peer, Foppen-Peer, Florus-Hey-Peer, enz.

## VIERDE KAPITTEL.

## VERHANDELING

## VAN DE

## A P P E L E N .

Gelyk de Appelen een gedeelte onzer Korf-vruchten uitmaaken, en zelveen heel aanzienelyk deel daar van, zo door haar deugd, duurzaamheid, als door het gemak van die te krygen, het zy in kleine Heiningen op Paradys Appel-boomen, het zy in groote en opgaande Boomen, op wilde of beeter eerst ge-ente Stammen, en dan de vereifte Appelen daar op gegriffelt of geocculeert, (zullende dan altyd vrugtbaarder en grooter zyn ook nooit zulke wilde Boomen werden) zo moeten wy by deeze occasie de Liefhebbers onze ondervinding in deezen meede deelen, dat we voor eenige Jaaren, doe die felle en langduurige Winter zo veel Appel-boomen, ja geheele Boomgaarden, byna door gansch Holland enz. doode, dat de Appel-boomen, Witte of Blanke Zoete geheeten, byna nergens door die koude geschonden of geraakt waaren, maar in tegendeel meest alle de Zuure en Bolagtige Appelen, en ook een meenigten van Peeren; zo hebben wy naaderhand alle onze Appelen voortgeteeld op dito Witte Zoete, als maakende een goet fatzoen van een Boom, zynde met een, een zeer draagsaamen Appel, ja naderhand, hoewel 'er vry zwaare Winters geweest zyn, nogtans geen de minste schaade aan die Boomen vernoomen hebben; maar wy moeten ook daar by zeggen, dat de Vruchten wat drooger vallen, en niet zo sappig, als wel op andere Stammen, al was de Zoomer vry vogtig geweest, dog zy kunnen ook te beeter

ter duure  
dere Stan  
Onder de  
te werden,  
nette Gril  
geele Renet  
d'Iver Blau  
te en graau  
daar eenige  
Cousinotte  
keë, Palle  
de Pippin  
Nel Guin  
onder de  
Zoet, zo  
Wyker Pip  
teeld, dubb  
de zoete Sc  
weeten, di  
niet van  
uitgegeve  
zien.

De Re  
grauwe  
de, mer  
omtrek  
ongeluk  
die kry  
van de  
geheele  
De  
walkan  
dog mi  
wat pl  
zynde  
overtre  
genoeg

ter duuren, en rotten, daarom in verre na zo veel niet, als op andere Stammen geteeld.

Onder de Appelen die goed zyn om raauw of gestoofd gegeten te werden, reeken wy onder de Fransie de voornaamste, de Renette Grise of graauwe Renet, de Renet Blanche of witte en geele Renet, de Caleville Rouche d' Iver, Rouche d' Eté, en d' Iver Blanc, Drap d' Or, de Fynnoljet, Pome Doesje, de witte en graauwe Korpendu, Pome d' Api, de Violette en andere, daar eenige nogtans zo veel werks niet van maaken; de Rabau, Couffinotte, Orgetan, Pôme de Jeruzalem, de zoete Renet-muskeé, Passé Pôme en Carácter-Appelen; onder de Engelse verscheidene Pippingen, voornaamelyk de Pipping d' Or of Gout-Pipping, Nel Guin, Konings-Pipping, Permyn Pipping, Permyn Royaal; onder de Neederlandsche den Aagt, enkele Guldeling, Mees Kops Zoet, zoete Holert, Dantzicker Kant-Appel, zoete Ribbeling, Wyker Pipping, graauwe Pipping, Paas-Appel uit Karrel hier geteeld, dubbelde geele Krappe-kreun, Aurea Libertas, de dubbelde zoete Schyvert, enz. en zo iemand begeerig is meer soorten te wecten, die gelieven maar het Register der Fruiten van den Entenier van Oosten, of van Lucas Leenheer, en M. van Rossem uitgegeeven, en by Joh. Arnold. Langerak gedrukt, na te zien.

De Renetten, zyn met twee of drie naamen onderscheiden, de graauwe, de geele en de witte, schier even goed van deugd zynde, men kan 'er ten allen tyde lekker gestoofd van maaken, en omtrent de maand van January begingd menze raauwe te ceten; by ongeluk krygenze wel een reuk, die veele teegen de borst stuit, en die krygenze van het stroo, waar op menze te ripen heeft geleid; van de Renet-Appelen kan men zig met veel nuttigheid by na het geheele Jaar lang bedienen.

De roode Zoomer of de Herfst Calevielles gelyken vry wel na malkander, door haar koloryt, dat bloed-rood rood is van buiten, dog minder van binnen; maar evenwel valt de Zoomer Calevielle wat platter en meer geribt, voor al de witte Winter Caleville, zynde zeer lieffelyk van reuk en smaak, meest alle Appelen daar in overtreffende; men bewaard deeze Winter Vrugt meenigmaal genoenog van de maand October af wanneerze begint, tot in January



en February toe; het is een over lekkere Fruit om raauw te eeten, en ook zeer uitteekend om ergens in te stooven, somyds werde droog en meelig, maar dat komt niet als van al te lang te laten leggen; de Zoomer Caleviclle, zo wel de witte als de roode, raaken in de maand September op.

De Fyn-Noljet of Pôme d' Anis, is graauw; over al wat roodagtig, niet groot, maar is wat dik van schil, dog byzonder draagsaam; haar vleesch is zeer aangenaam, en het sap doorzuikerd met een aardig geurte van de Plant daarze de naam van draagd; deeze Appel begint goed te werden in het eerste van December, en dan heeft met het vermaak omze te eeten met de Peeren van dat Saizoen; zy werd bewaard tot in February en Maart toe.

De Korphendu is taamelyk groot, graauw aan de cene zyde en rood aan de andere; haar vleesch is zeer lekker; het sap over zoet en heel aangenaam; men eet 'er met vermaak af van de Maand December tot in February en Maart toe.

De Pôme-d' Api, is overal byna bekend, door haar kouleur die by uitneemtheid leevendig is; zy begint goed te werden van het oogenblik af dat 'er geen groen meer aan is, nog by de steel, nog omtrent de Neustop, van December af tot in Maart is die goed, en wil wel gegeten weezen met schil met al, daar is 'er byna geen onder al de andere zo dun en lekker van schil als deeze; zy voldoet haar rol wonderlyk wel in de Gelschappen, dewyl zy geen onlieffelyke reuk bybrengd; maar daar-en-teegen een zeeker klein aangenaam muskegeurtje, dat ongemeen lekker is, zy is uitteekend in het draagen, en bygevolg mag menze wel pryzen als een overfraayen Appel, die nog inzonderheid de gaaven heeft van nooit haar schoonheid te verliezen.

Pôme de Jeruzalem is te naastenby overal rood, maar in Holland niet zo vast van vleesch als wel in Vrankryk, zy is van weinig smaak, hoewel genoeg doorzuikerd.

De Paradys is een Boom die weinig hout schiet en daarom werden veel soorten van Appelen daar op ge-ent of geocculeerd, om datze laage Stammetjes zouden blyven, en bygevolg heele kleine Heiningen maaken, die niet veel in de weeg loopen, en daar-en-booven rykelyk draagen; anders is haar smaak enz. niet veel, zy tierd en groeid wel in alderley slag van gronden, warme en kou.

koude, en  
plant.

Van de  
ge, die nog  
Weerd te

schryven, e  
gende teegen  
den, want

deling? enz  
De Carab  
noemd, is  
kan tot in  
nette kroo

De Ne  
uit Engel  
heel geel,  
brauden.

De Mees  
nen, is by  
groot, zo  
de zoete Ap  
hout, dog  
leid, zoon

De Da  
veele ande  
pel is ge  
Appel,  
den zee  
gaar.

De Pa  
dueren,  
voorts n

Karrel w  
Dubb  
de geel  
Appel,  
den Her

koude, drooge en vogtige, laage en hooge, diep of ondiep geplaat.

Van de Engelse en Neederlandsche Fruiten, zullen wy alleen eenige, die nog zo zeer niet bekend zyn, noemen; de rest aan al de Weereld te wel bekend zynde als dat wy die wydloopig zouden beschryven, en zo zoude dit Tractaat van al te groote, en dienvolgende teegen de borst der Liefhebbers aanlopende, uitgebreid werden, want wie kend geen Gout-Pipping? een Aagt, enkele Guldelling? enz. in haar deugd, smaak enz.

De Character-Appel, alzo volgens zyn inschryving in de schil genoemd, is geel van vleesch, lekker van smaak, wat zuur-agtig, kan tot in February en langer duuren, zeer draagsaam en maakt een nette kroon.

De Nel-Guin, is een van de beste en draagbaarste Appelen uit Engeland; van buiten graauwagtig geel, en van binnen heel geel, byzonder lekker van smaak, raauw of gestoofd en gebraden.

De Mees Kops Zoet, voor eenige jaaren uit een karrel gewonnen, is byzonder lekker en zoet gestoofd of gebraden; is zeer groot, zo niet de aldergrootste van alle de teegenwoordige bekende zoete Appelen, wonder draagsaam, maar vuurd wat ligt aan zyn hout, dog by tyds uitgesneeden en met smeerfel of Verkens-mest omleid, zoomd hy wel om.

De Dantzicker Kant-Appel, is schoon rood van buiten, booven veele andere draagzaam, ribagtig, waarom dezelve ook Kant-Appel is genaamt, zy is geel en wat zagt van vleesch, is een Herfst-Appel, heel geurig uit de hand gegeten, of gestoofd of gebraden zeer goed, naauwlyks op of by 't vuur gezet, straks gaar.

De Paas-Appel, alzo genoemd, om datze tot Paasschen toe kan duuren, zeer draagsaam, byzonder geel en geurig van vleesch, komt voorts met de Winter-Calevilles wel over een, als zynde uit een Karrel van dito gewonnen.

Dubbelde geele Krappe-Kreun, hier onder de naam van dubbelde geele Renet bekend, byzonder draagbaar, is een zeer groote Appel, aan de eene kant geel, en aan de andere kant graauw, in den Herfst ryp, zeer geel van vleesch, maar wat bol, waarom zy

niet

niet al te lang kan duuren; maar gestoofd, gebraden of om Taarten van te maaken, heeftze geen weerga, is in een oogenblik gaar, behoeft byna geen zuiker nog kaneel, zo delikaat en geurig is hy van zig zelfs.

De Aurea Libertas, is een Winter-Appel, en helt zeer na een Gout-Pipping, maar zy is wat grooter en eenigzints wat zagter van vleesch.

De andere zyn onzes oordeels genoeg aan de Liefhebbers bekend, en behoeven daarom geen naader beschryving.

#### V Y F D E K A P I T T E L.

*Van het goed gebruik der MUUREN (dit zy ook gezeid van de SCHUTTINGEN) in elken Thuin.*

Hier dient onzes bedunkens gezeid te werden, dat de Zon nooit eene Muur begint te beschynen, ofze beschynd 'er frax twee te gelyk, of effen daar na, en dat zyn de geene die tot malkander toelopen om den hoek te maaken van twee die bescheenen werden; dus bestraaldze gemeenelyk in haar opgaan eenslaags de Ooster-Muur, en fraks daar aan een gedeelte van de Zuid-Oosten, en zo na die van 't Zuiden toe, zonder evenwel die van 't Oosten zo schielyk te verlaaten, de eene en de andere op dezelve tyd nog bescheenen werdende; welken hoek van ouds genaamd wierd het Botter-hoekje: van gelyken houdze niet op met schynen uit den Oosten als om zig allengskens naar de Zuid- en West-kim te begeeven, en ondertusschen in haar voordeelige beschouwing van de Zuid-Muur enz. te volharden, zoodanig dat die twee Muuren ook alle beide op dezelve tyd bescheenen werden; 't geene hier van de Muuren, dat zy ook van de zo geleegene Schuttingen gezeid, want de minste buiten Thuisen hier te Lande hebben Muuren, maar wel meest Schuttingen; waar aan men vele schoone en vroege Vruchten gemeenelyk, (zo maar wel beplant en geregeerd werden) kan hebben; dog *let wel* een Vrucht, hier aantand-

de, is altyd na de Zon toe ryp, echter van agteren nog hard, en moet daarom een dag of drie langer blyven hangen, eer de geheele Vrucht regt en volkoomen haar smaak zal hebben.

In de Lente doet men zyn voordeel om de Perzikken veel wisser te doen bloeyen, te zetten, en steen te vatten; en zo belaaen met haar schoone Vruchten te vroeger ryp te werden; en om met een de deugd van de ope lugt te moogen genieten, zo snoeit men effen na St. Jan de Waater-looten, ja de overtollige dikke takken daar uit, op datze alzo te eer en beeter moogen rypen, ja veel sterker en gemakkeliker Vruchten in 't volgende Jaar mogten voortbrengen.

### SESDE KAPITTEL.

#### *Van de Deugd en Waarde der PERZIKKEN.*

De Perzikken zyn veelderley, waar van nogtans de eene Liefhebber deeze, en ander wederom een andere bemind: hier te Lande werden van meest alle Liefhebbers bemind, de enkele of liever dubbelde Avant-Perzik, niet om haar uitneemende deugd of smaak, maar als een Slaadje voor af tot dat de regte en bette werden, welke zyn de Zwolfe, hebbende kleine roode bloem, een roode steen, en buiten na de Zon-zyde rood van schil, en haar vleesch vast aan dezelve; dog onder deeze steekt uit de Lac-Perzik, als zynde byzonder groot en Wynagtiger van sap; de dubbelde en vroege Montagne wit of weinig gekouleurt, de steen wit, en de bloem groot en bleek rood; onder de Perzikken munt byzonder in smaak uit de regte Merikaton, met de groote roode bloem, maar de steen is niet los, als der Montagne-Perzikken, maar vast aan het vleesch, alderbyzonderst de Merikaton met bond blad, geel en groen gestrept, die voor geen Perzik heeft te wyken; zo in draagbaarheid, smaak, als groote, maar zy is nog weinig byeenige der Liefhebbers bekend.

Daar zyn nog by haar andere soorten van Perzikken bekend, onder welke uitsteekt, niet zo zeer om haar smaak, als om haar by-

Q

zon.

zonder cieraad, de Montagne Perzik met de dubbelde bloem; ook is by eenige de Bloed-Perzik, de Kaale Perzik, de Engelse Nektarin, en d'Orange-Perzik nog al in agting en waarde.

De deugdzaamheid der Perzikken is eigentlyk geleezen in de goede hoedanigheeden dieze moeten hebben.

Waar van de eerste is dat haar vleesch niet vast en steevig zy, maar smeltende en nogtans aangenaam; dat blyken moet als men 'er de schil afhaald, die dun, doorschynend en geelagtig moet wezen, of zo dun, dat men die daar niet aftrekken kan, of men schend de zelve, en het lekkere sap loopt dan meest weg, of zy moet 'er heel gemakkelyk laten schillen, of anders is de Perzik nog niet regt ryp.

Maar dit is in alle Perzikken juist niet waar, want een schoone Lak-Perzik, wel op de Zon staande, is dikwyls dik en hart van schil, en nogtans zeer smaakelyk, ja meerendeelen beeter van sap en geur, als die dunne schillen hebben, en het schynt, dat het sap in deeze beeter als gedistilleert en gerafineerd is; ja wy hebben niet eens, maar meermaalen, by zeker groot en aanzienelyk Heer dito Perzikken met verwondering geproefd dat de dikschillige zonder weergade waaren, en de dunschillige, niet meer als gemeen.

De tweede goede hoedanigheid van de Perzik is, dat het vleesch als gezeid is straks smelt, zo ras als het in de mond komt, en inderdaad het vleesch van de Perzikken is niet anders als eigentlyk een wel gedistilleerde vogtigheid, die in vloeibaar sap veranderd is, als ze maar eenigzints met de tanden of iets anders gekneust werd.

Ten derde zo moet dit sap in het smelten zoet en gesuikerd zyn, heel doordringende van smaak, en wynagtig, ja zelf in sommige wat muskeerende; ook willen wy de steen heel klein hebben, want hoe grooter steen, hoe minder vleesch en sap, (ten waare het een extraordinaire Perzik waare, of dat de Perzikken, na datze haar steen in vogtige voor-jaaren sterk wassende hebbende gemaakt, maar in haar rypen zeer grootte en langduurige droogte krygen, als konnende dan zo veel nat niet na booven geperst werden, datze haar volkoomen grootte en genoegzaam sap kan bekoomen;) en dat de Perzikken niet glad, maar zo taamelyk ruig val-

len;

len; no  
wis te  
wassen,  
maar ha  
zikken, en  
gewassen.

Eindelyk  
van de Per  
de zelve  
men in 't  
zen om 'e  
te groot  
den; e  
daar zy  
te koem  
naafte ja  
aanbinden

Deze  
Vrugten,  
Thun he  
belde Bre  
en vroege  
schooten  
te kryge  
occulce  
een Pe  
ven m  
gelyke  
vroeg  
Dog  
moeten  
werden  
voort  
gewe  
M  
der s  
lekk

len; nogtans is de overgrootte hairigheid van een Perzik een gewis teeken van haar kleine deugdzaamheid, als zynde niet wel gewassén, of niet genoegzaam uitgedyd, ofte nog niet volkoomen ryp; maar haar ruigheid moet schier heelendal af zyn van de goede Perzikken, en wel voornamentlyk van de geene die in de ope lugt zyn gewassén.

Eindelyk zo reekenen wy voor een der beste hoedanigheeden van de Perzik, datze groot is, want kleine Perzikken aan een en de zelve Boom, zyn gemeenelyk smaakeloos, en daarom moet men in 't voor-jaar, als de Perzikken gezet zyn, niet gierig weezen om 'er een goet deel af te trekken, op dat de aanblyvende des te grooter, en dienvolgende zo veel te lekkerder moogen werden; en zo doende behouden met een de Boomen haar kragt, daar zy anders vermaageren, dunder hout maaken, en in 't kortte koomen te sterven, voornaamentlyk, zo men dan in 't naaste jaar nog te gierig op het hout is, en al te veel daar in laat aanbinden.

Deeze zo uitmuntende en byna alle Fruiten te booven gaande Vrugten, moet een Liefhebber zo wel vroege als laater in zyn Thuin hebben; en daarom dezelve op enkele Princesse of dubbelde Bredaasse Abrikoos geocculeerd hebben, en om lekkerder en vroeger, als op Winkrooft, of Boere Witte Pruum doorgeschooten, om wat laater te hebben; ja om die uitmuntende groot te krygen, moetenze op Witte Eyer-Pruum of Violet-Pruum geocculeert werden; maar zo iemant een dubbelde Montagne op een Pedagrond-Pruum gelieft voort te teelen, zal dezelve zo booven maaten lekker en geurig hebben, dat geene daar by zyn te vergelyken; en dog de occulatiën willen zelden daar op vatten, 't zy vroeger, laater of op zyn tyd daar op gezet.

Dog, *let wel*, uit dito Perzikken op Abrikoos enz. gewassén, moeten in 't voor-jaar altyd de dunne en teere takjes uitgesneeden werden, anders verarmd den Boom, en brengt kleine Vrugten voort, ja sterft in korte jaaren, gelyk reets booven breeder is aangewezen.

Men zegt dat een Perzik op Amandel geocculeert, een byzonder schoone en sterke Boom maakt, maar of de Vrugten wel zo lekker zyn, kunnen wy met waarheid niet zeggen, als hebbende

dezelve nooit geproeft; echter leerd ons de ervarentheid, datze van de Moer, daarze op staan, veel na haar-trekken; dienvolgende konnenze zo lekker niet zyn op een drooge Amandel, als op een sappige Abrikoos, Wyn-krooft, of een andere zeer sappige en lekkere Pruim gewassen; maar datze schielyk en sterk wagt op een Amandel is zeker, want dat bewyft den Amandel boom zelfs genoeg, hoe schielyk het een groote en sterke Boom werd.

## Z E E V E N D E K A P I T T E L.

*Van de PRUIMEN.*

**D**e goede begaaftheid van de Pruimen is aangenaam van vleesch te wezen, murw en heel smeltende, overzoet van sap en doorsuikerd, doordringend en aromatiek van smaak, en in eenige muskeerende; de goede Pruim is ook het eenigste Fruit dat geen suiker van nooden heeft, om raauw gegeten te werden; eenige Pruimen tieren best op Stam-boomen, als de Boere Witte Pruim, de Quetsen en andere, dog dewylze teer van bloem zyn, geevenze ook by koude voor-jaaren weinig Vrugten, maar by goede, overvloedig.

Van al de Pruimen met goede hoedanigheden voorzien, befluiten wy volgens ondervinding, dat'er niet booven de zes of zeevenderhande soorten van zyn, die verdienen om teegens Lattingen of Schuttingen aangezet te werden, te weeten de Pedagon, de dubbelde Witte-Boere, de groote Violette, de Sinte Kataryne, de Abrikoos-Pruim, de Mirabelle en de Pruim Royaal.

De Liefhebbers dienen wel te letten, dat de Pruimen nooit by Perzikken, Abrikoozen of Kerffen moeten geplant werden; maar altyd by malkanderen aan Lattingen, Heiningen of Schuttingen; de reden is, om dat de Pruimen, zo zeer de groene Luis onderworpen zyn, en dan ligt de gezeide Boomen daar meede besmet werden, en haar groey en Vrugten bederven; wil iemand deeze Pruimen grooter, lekkerder en draagbaarder hebben, hy gelieve de zelve maar te occuleere op de Princesse of Bredaasse Abrikoos, en

op de Peers-  
ben, en  
Boomen.

Van de A-  
smaak by al  
éante en gr  
Abrikoos, d  
een makke-  
rauw was.

De Abrik-  
Abrikoos,

Steen voor  
nen en me

witte Abri-

ders zeer d

ren Schynen  
of Stam dan

In het fr  
dat het zw

haald hebbe  
Vrugt niet

ze voort;

meer vru  
ken (na t

zien, d  
len; rug

der fyn  
vermaak

men de  
hout er

talen.  
Wat

waardig  
de pla

mooge  
weege  
Onze

op de Peerſſe of Violet-Pruim, en hy zal wat uitneemens hebben, en zig altyd des bedanken: maar zy maaken nooit zo ſterke Boomen.

Van de Akrikoozen behoeft men weinig te zeggen; dewyl de ſmaak by al de Weereld bekend is, zo wel als haar kouleur, gedaante en groote; het is wonderlyk dat het vuur en de ſuiker de Abrikoos, die geconſyt, geſtoofd of in Taarten gebakken werd, een muskes-geur byzet, die men zo niet gewaar wierd toenze raauw was.

De Abrikoozen hier meeft bemind, zyn de enkele of Princeſſe Abrikoos, de Bredaſſe Abrikoos, de Kloofter Abrikoos, uit een Steen voor eenige jaaren in Braband gewonnen, zeer rood van binnen en met een zeer geurig aromatiek ſap begaafd, en de groote witte Abrikoos, welke om haar droogte en weinig ſmaak, anders zeer draagbaar is, en meeft diend om te conſyten; meer ſoorten ſchynender te zyn, maar dat komt meeft van de grond, ſtant of Stam daarze op ſtaan.

In het ſnoeyen van de Abrikoozen diend aangemerkt te werden, dat het zwaarſte hout (gelykwe zo dikwils van te vooren aangehaald hebben) dat anders Waater looten werden genaamt, zo veel Vrugt niet geeft; maar alleen het middelmaatige dunne hout brengtze voort; dog indien deze ſterke en doorschietende Boomen wat meer ruimbaan werd gegeven, dat men haar genoeg zwaare takken laat behouden, en wat langer als na gewoonte; zo zal men zien, datze meer plaats vindende om haar heevigheid te ſpilen, niet meer zulke groove takken zullen ſchieten, maar meerder fyn en vrugtbaarder hout maaken, en by gevolg ons meer vermaak geeven; dog by aldienze nog eeven ſterk groeid, men den Boom in 't na-jaar of heel vroeg in 't voor-jaar met hout en takken verzetten, en dan zal hy al zyn agterſtal betaalen.

Wat 'er nu werd vereiſcht in ieder vrugt-draagende Boom, die waardig is om uitgekoozen te werden, en geſchikt op een goede plaats in den Fruithof, zullen wy zo kort en duidelyk, als 't moogelyk is, en de ervaarentheid tot nog toe geleerd heeft, overweegen.

Onzen Thuin aangeleid zynde, bemest, opgeſchikt, verdeeld,

Q 3

en



en rontom gereed om beplant te werden, en elk het getal der Boomen weetende, die hy van doen heeft, na maate van de groote van zyn Thuin, en zig ook bepaald hebbende omtrent de keur der foorten en de overeenkomst van yder slag; zo wel ten opzigt van de hoedaanigheid zyner gronden, als van elk Saizoen des Jaars, zo komt het 'er thans op aan, eerst om de Stammen der Boomen uit te zoeken die fraay en wel gesteld moeten zyn en zo waardig geplant te werden, als hoope geevende van een gewinsten uitslag.

Maar deeze verkiezing van Boom-Stammen geschied, of terwylze nog in den grond staan van de Queekeryen, of na datze daar van daan zyn opgenoomen; in het eene en andere geval moet men letten, voor Eerst op de gestalte van elken Boom; ten Tweeden op de dikte, en ten Derden op het fatsoen van zyn figuur of maakzel, en indien de Boomen uit der Aarde zyn, zo moet men naauw agt geeven op de Wortels, en op de Bast, zo van de Stam, als van de Takken, en voor al ook wel de Boomen, eer men die opneemt te teekenen hoeze gestaan hebben, dat is om dit wel te begrypen, de zyde die na het Zuiden zag, weeder na het Zuiden te planten; dat na het Noorden zag, weeder na het Noorden te zetten; en dan zal altyd een Boom, voor al een Peere-boom beeter en regter, en nooit zo gedraaid van Stam werden; 't geene wy hier zeggen, bevestigt Zonneklaar de ervaarentheid; wy verzoeken derhalven dat één Liefhebber in een Boomgaard gaande; maar eens let op quarrelende Peere-boomen, hoe als verdraaid, ja als geheel omgedraaid de Stam is gegroeid; nu leerd de reeden, dat wanneer de sappen door zo gedraaide buisjes der Boomen moeten passeeren, die nooit zo gemakkelyk kunnen doorvloeyen, als door regt opgaande Kanaaltjes of Buisjes; 't zelve ziet men ook in sommige Quee en Mispel-boomen; 't geene dan met zo weinig moeite kan voorgekoomen werden, behoord een Liefhebber die gaarne schoone en wel wassende Boomen be-oogt, ook wel waar te neemen; en 't geen wy hier zeggen, zullen de Liefhebbers ook zo bevinden, indienze maar eens twee hooge Peere-boomen Merken (want in laage kan men dat zo nietdoen) de eene dus geteekend, enden anderen contrarie, en die naaft malkanderen gelieven te planten, zo zullen zy binnen eenige Jaaren 't zelve alzo zien; want niet  
als

als het geene wy hebben ondervonden , werd de Liefhebbers hier meedegeedeeld.

## A G T S T E K A P I T T E L.

*Van de Uitkiezing der BOOMEN in de Queekeryen  
of eige Enteryen.*

**Z**o de keure der Boomen geschied in de Plantagien , of Entereyen , dat moet voor half September geschieden , als wanneer men best van 't gewas der zelve kan oordeelen ; derhalven de Boomen dienen dat zelve Jaar met kragt te zyn gewassen , en 'er gaaf en gezond uit te zien , zo wel aan het blad als derzelve top-enden , en gladdes blinkende bast ; want veelyds is haar uiterste of boovenste top reets verdort , gekankert en van blaaderen beroofd ; of van de Enteniens reets afgesneeden , dewyl het dor en vergaan was ; 't welk een zeeker teeken is , dat de Boom in zyn wasdom is gestuit geweest , of dat hy nog een onbekend gebrek onderworpen was ; dat meer is , het zyn en blyven meest altyd zwakke of ziekkelyke Boomen , welke by de minste teegenspoed van droogte of byzondere koude Zoomers , altyd in haar wasdom zullen stuiten , en dan des Winters de booven-toppen , of de Boomen zelfs ten laatsten dood gaan , of ten beste genoomen , zullen het altyd , voornaamentlyk , hoewel men die toppen in 't voorjaar afsnoeit , of in de Zoomer wel gegroeid zynde , zo zullen zy echter omtrent St. Jan of kort daar na sterven : wy ontkennen wel niet , dat een wel-ervaaren Thuin-man altemet 't zelve heeft overwonnen , byzonder in Land daar nooit zulke of diergelyke Fruit-boomen gestaan hebben ; zulke Boomen zyn ook van zwakker aart , die voor den ordinairen tyd van het afvallen der blaaderen , of reets in de Zoomer geel van blad werden , of kleender als het behoorde te wezen , waarom men die ook nooit moet verkiezen ; zo ook niet de geene wiens top-eind van de Spruit zwart is of verstorven , of raauw en schrompelig van bast of vol Mosch , of

daar

daar de Kanker in is, of daar men Hars aan de Stam of aan de Takken vind, welke alle, als zynde ziekkelyke Boomen, men moet afkeuren. Booven deeze zyn 'er nog eenige aanmerkingen van groote aangeleegtheid voor de geene, die een Thuin wil aanleggen; als by *Exempel*

De Perzik-boomen die langer als twee Jaar geocculeert zyn geweest, en niet genoeg van onderen zyn uitgelopen, moet men niet verkiesen, zy hebben veel moeire om op haar oude hout lot te schieten; waarom de Perzikken dat zelve Jaar doorgeschooten zynde, de verwagting der Liefhebbers best zullen voldoen met wassen, en daar na Vrugten voort te brengen: Zo moet ook in't voor-jaar die sterke occulatie op Abrikoos of Wyn-kroost geschieden en op de helft afgetneeden werden; ten waare iemand de plaats van een uitgegaane Boom wilde vullen, dat ziet men wel aan een Perzik of Abrikoos, al was hy een Jaar of vier oud, met hout met al, de Aarde eerst ververst zynde.

De Pruiim-boomen en Abrikoozen, behoeven ook niet al te dik te zyn, maar de Peere- en Appel-boomen ten minsten van derdehalve duim; maar van drie en vier duimen zyn de besten, alsze maar de hoedanigheeden bezitten die wy reets aangewezen hebben, al is de Enting van een, twee, of van drie Jaaren, maar die moet altyd wel omgezoomd zyn, dat is, wel met den Stam of Takken daar de Enten op staan vereenigt; ook zyn de Vrugtbaarste, die tweemaal Ge-cent zyn, niet op wild, maar op vrugtbaare Boomen.

De Boomen die binnen een Jaar of twee braaf dik werden, zyn gemeenelyk puik goed, om datze een overschoone Stam belooven en haar Vrugten volkoomen groot en overvloedig kunnen voortbrengen.

De laage Appel-boomen op Parady en de vroege Kerffen, als de Velfer Kers, de Praagse Muskadel en veele andere zyn goed, anderhalve of twee duim dik gegriffeld, of geocculeerd op Kers uit de natuur, of Scheur-Kers; welke wel zo sterk niet wassen; als op Kriek, maar geeven meer en grooter Vrugten.

De opgaande Boomen moeten geheele gladde en regte Stammen weezen; en ook weinig knobbelig van bast zyn; maar in teegen-deel glinsterig, als een teeken van haar Jongheid en van haar goede

den gro  
Wat de  
zo agten w  
ringen ge  
scheuten op  
gebonden  
ook Vrug  
bers dat te  
den of ond  
wassen, d  
maar zy  
tyd; da  
wel toe  
niet als  
plaats w  
hebbert  
zien; ja  
aangebod  
als men w  
schoone  
wel niet k  
raakt veel  
foeci-  
ker loot  
en het  
Maar  
afgefin  
dat de  
het u  
het ou  
groot  
lyder  
lang e  
O  
dat  
en b  
den,

den grond daarze geteeld zyn.

Wat belang de wyze van Stel die de Boomen moeten hebben, zo agten wy het beeter voor alderlei laage Boomen, of die aan Lattingen gezet werden, datze maar met twee of ten hoogsten drie scheuten opgaan, om dat die takken daar aan blyvende en wel aangebonden, meest altyd het Jaar daar aanvolgende, bloem, en zo ook Vruchten geeven zullen; wy weten wel dat veele Liefhebbers dat teegenspreken, maar meer uit een vooroordeel, als na reden of ondervinding: het is wel waar, datze dan zo sterk niet en wassen, dat is, zulke zwaare en sterke looten niet zullen schieten, maar zy zyn dan ook straks vrugtbaar, en blyven zulks meest altyd; daar de andere zo kort afgesneeden, straks in die nieuwe en wel toegemaakte grond, zwaare waterlooten zullen maaken, en niet als na veele jaaren aan het draagen koomen, hoewel zy haar plaats wel rasser vervullen; (maar wy vraagen, waar is'er een Liefhebber, die niet gaarne ras Vruchten van zyn arbeid zoude willen zien;) ja ook de nieuwe Spruitjes die dan van de zo aangeleide of aangebode Takken koomen uitschieten, zyn bekwaamer om zo als men wil geboogen te kunnen werden, om aldus in 't kort een schoone en netten Boom te maaken, daar de andere gemeenelyk zo wel niet kunnen aangebonden werden, en daarom veelyds genootzaakt veele van die, glad en al weg te snyden, en haar by gevolg snoei-kwetsuuren te geeven, en zy zullen het jaar daar aan nog sterker looten schieten, 't welk is teegen de fraayigheid van den Boom, en het ras Vrugtdragen des zelfs.

Maar de Takken van de Perzikken moogen altyd wel ten halven afgesneeden werden, zo ze te lang en te dun zyn; maar (*let wel*) dat de knoppen nooit moeten afgebrooken zyn, want dat is haar het uitspruiten beneemen, om dat 'er zelden nieuwe Takken uit het oude hout willen uitloopen; ja daarom als 'er twee of meer groote takken zyn, doet men best de kleinste en zwakste weg te snyden en daar van de overige aan te binden, en zo behoud men lang een Perzik in zyn kragt en stant.

Om hooge Stam-boomen in de ruime lugt te planten, is het best datze eenige zy-takken in 'er kroon hebben, die men eerst afsnyd, en behouden zooze te veel of te dwers loopen alsze geplant werden, en zo kan men de schoonheid en vrugtbaarheid der zelve

R

heb-

hebben, want die zy-takjes zullen ras bloem-knoppen maaken en een nette kroon geeven: ook behoord een Liefhebber naauwkeurig te letten, op de fraayigheid der laage Boomtjes, al is't aan geen Lattingen of Heiningen.

### N E E G E N D E K A P I T T E L.

#### *Van het verkiezen der BOOMEN buiten de Enteryen.*

Indien de Boomen alreeds zyn opgenoomen, zo moet men niet alleen al het booven gemelde in agting neemen, zonder iets daar van te verzuimen, maar men moet daar-en-booven toezien, of die Boomen niet al te lang zyn uit de grond geweest, zo dat haar bast gerimpeld is, en het hout droog, of de schors veel geschild en gefchonden, of de plaats daar het Ent of Occulatie van de laage Boomtjes komt, ook te laag gezet is, en dit voor al ten opzigt van de Perzik-boomen; zo dat men om de wortels wel te leggen, gelyk zulks volstrektelyk moet geschieden, genootzaakt zoude zyn om in het planten het Ent of Occulatie onder de Aarde te graaven, 't geen altyd moet gemyd werden; of datze al te hoog gegriffeld zyn, en dan zoudenze al te diep moeten geplant werden, dat altyd ondervonden is de Boomen schaadelyk te zyn, en datze geen aanvang van een fraay Latwerk of cierelyke Heining zouden konnen maaken.

Dir is het nog niet al; men moet ook voornaamelyk op de wortels letten, want schoon 'er al de andere voorwaardens volkoomen in voldaan waaren, indien 'er echter groote gebreeken in de wortels zyn te vinden, zo moet men den Boom voor ondeugend houden, of hy zal zekerlyk niet wel wassen.

Dog om te konnen zeggen dat een Boom welgesteld van wortels is, zo moeten dezelve voor eerst reedelyk dik zyn, na maate dat den Boom dik is, dat is te zeggen, dat ze niet altemaal klein, dun, veezelagtig, en op de wyze van lang gestrengeld hair door malkan-deren loopen, want dat is schier een onseilbaar teeken van de zwakheid

heid des B  
hy ge  
Ten Tw  
nog gefch  
want de w  
maar glad,  
Derhalve  
zorgvuldig  
ten dien en  
trekken in  
geeden w  
wonden  
vrugten,  
zelden ag  
men treu  
dis ras fr  
En by a  
re beroor  
gehan het  
pen werde  
ben geleeg  
bekoomen  
Booven  
verkieze  
omkri  
ve We  
danig  
fnyden  
dezelve  
verffe  
malkan  
derven.  
De  
en ge  
't beg  
Stam  
vallen d

heid des Booms of dat zyn uitgaan naby is, of voor het minste dat hy geen goede uitkomst zal geeven.

Ten Tweeden zo moeten de voornaamste niet verrot, geschilderd nog geschild, nog niet te veel beknabbeld, of droogen hard weezen, want de wortels, als den Boom zig wel bevind, zyn nooit verrot, maar glad, gaaf en glinsterig.

Derhalven moeten de geene die Boomen opneemen ongemeen zorgvuldig zyn om het behendiglyk en met verdrag te doen, en ten dien einde goede gaaten graaven, om die niet met geweld te trekken in het uithaalen, anders zullenze niet missen van eenigen goeden wortel te scheuren, te schilferen, of te breeken; en die wonden werden zo ligt niet geneezen, inzonderheid van de Steenvrugten; en by aldien het effen booven de Aarde is, zo zal de Gomen zelden agter blyven om zig daar te zetten, en zo zullen uw Boomen treuren en ten laasten sterven, want de booven-kroon werd dus van haar genoegzaam voedzel beroofd.

En by aldien eindelyk ook de wortels droog zyn, het zy om dat ze bevrooren, het zy om datze al te lang uit de grond en in de lugt gestaan hebben, en zo verdord zyn, zo moet dien Boom verworpen werden, indien dezelve na eenige uren in 't water te hebben geleegen niet weder sweld en gaaf werd, en hy niet weer bekoomen zal.

Booven dit alles zo is het noodzaakelyk dat den Boom, die men verkiezen moet, zo wel gestelt van wortels is, dat men daar eenen omkring van zeer goede in kan vinden, en vooral van nieuwe gaave Wortels, en dat dien Cirkel eenigerwyze volmaakt is, zodanig dat men 'er geen, het zy hooge, het zy laage behoefd uit te snyden, en zo wel geplaatst, dat men den Boom plantende, dezelve van malkanderen rondom kan uitgebreid leggen, altyd versse Aarde tusschen beide latende vallen, op dat de wortels malkanderen raakende, niet koomen te schimmelen en zo te bederven.

De Liefhebbers maaken veel werks van wortels die rood of wit, en gaaf zyn, dat is te zeggen murw, die in 't voor-jaar, of in 't begin van den Herfst uitloopen, zy koomen gemeenlyk uit de Stam of wortel die effen booven de grond leid, want de oude, die vallen doorgaans knobbelig, en in 't stuk van Peere-boomen, Prui-

me-boomen, Wilde boomen enz. zynze zwartagtig, dog in Veen-  
gronden, zynze echter goed, alsze maar glad en gaaf zyn; maar  
in Zanden Kleygronden zyn zwarte altyd kwaad; dog aan de Moer-  
beyen zynze geelagtig, en aan Karffen en Abrikoozen uit Steen ge-  
teeld, altyd uit den rooden.

T I E N D E K A P I T T E L.

*Van de manieren om een BOOM te behandelen die  
geplant zal werden*

Hier differeeren meest al de Liefhebbers van malkanderen, zo  
ten aanzien van 't affnyden der wortelen, als de takken; den  
eene wil, dat men de wortelen nog takken, alsie maar niet door  
malkanderen loopen zal affnyden; andere wederom oordeelen, dat  
men alle kleine zo wortelen als takken immers moet affnyden, op  
dat men een beeter en welwassende Boom, en op den zelve een  
schoone en volmaakte kroon mogten bekoomen. Laat ons eens  
zien wat 'er de Fransse Liefhebbers van zeggen, en het onze dan  
daar by doen, zo wy na veelvuldige ervaarentheid best hebben on-  
dervonden.

Deeze Voorbereiding is van veel aangeleegentheid voor het wel  
groeyen, en naderhand het draagen der Boomen, ja dikwils de-  
zelve schoon en goed van Gewas zynde, nogtans niet wel willen  
opneemen, om datze niet na de regte konst behandeld zyn geweest,  
eer zy geplant wierden; ja dikwils ook wel opneemen, schoonze  
de beste van gewas niet en waaren, maar een schoone kroon maa-  
ken, en vrugtbaar zyn en blyven; een zaak, derhalven van de  
grootste aangeleegentheid, en het welk verzuimd zynde, dikwils  
oorzaak is, dat veele Liefhebbers het werk laten steeken, als  
niet ziende de gewenste Vrugten van al haar gedaane onkosten en  
moeiten; derhalven zullen wy over deeze zo aanmerkelyke en ten  
hoogsten aangeleegene zaak, zo niet (gelyk het spreekwoord is)  
*bist als een Haan over de haete koolen heen loopen*, maar alles net en  
zeer naauwkeurig genootzaakt zyn te verhandelen; en daarom zal  
het

het den reg-  
loopiger, als  
handelen.

Hier zyn a-  
moet; het een  
en het Twee-  
den voet, dat

Aangande  
opgaande Bo-  
anders op aa-  
brengt.

Het Eer-  
Boom die n-  
altoos voor  
minderd, en  
ontlasten, ab-  
heim van plaas-  
die te veel of  
of die verrot-  
al noodzaak-

Het twee-  
langer Stam-  
daar een B-  
geheel om  
staan, der  
opgaande  
om laag w-  
hoog te  
volg een  
men de ee-  
voor en al  
ken en we-  
en het gez-

Voor h-  
hobbelagt-  
den, en d-  
jeugdige,

het den regten Liefhebber niet verveelen, dat wy hier wat wydloopiger, als ordinaar, alles overweegen en wel verftaanbaar verhandelen.

Hier zyn dan voor Eerft twee dingen die men voor af bereiden moet; het eene van minder belang, en dat is het hoofd of de kroon; en het Tweede van de alderuitterfte aangeleegendheid, en dat is den voet, dat is te zeggen, de wortels.

Aangaande de kroon daar steekt niet veel geheims in, het zy van opgaande Boomen, het zy van Arbrenyns, het komt hier nergens anders op aan, als dat men zig deeze twee stellingen te binnen brenge.

Het Eerste is, dat, gelyk men groot nadeel toebrenge aan een Boom die men uit den grond opneemt, waar door men zeekerlyk, altoos voor eenigen tyd, zyne kracht en werking verzwakt of verminderd, en daarom moet men hem zo veel van zyne kroon ontlasten, als men hem neemt met deeze opneemig, en dit geweld, hem van plaats doende veranderen; en ook de wortels, naamentlyk, die te veel over malkanderen loopen, en die gekwest of gebrooken, of die verrot zyn, wat affnydende, dat is een grondreegel die overal noodzaakelyk en nogtans geen bewys van nooden heeft.

Het tweede daar men om moet denken, is, dat men hem geen langer Stam moet laten behouden als die het gebruik vereifcht, daar een Boom toe gefchikt is; want de eene moet zyne werking geheel om laag doen, gelyk die aan de Heiningen en Lattingen itaan, derhalven moet menze vry kort affnyden, te weeten de opgaande kroon-tak of takken; de laage wel bewaaren, om die om laag wel te kunnen leiden; de andere is om zyne werking vry hoog te doen, aan dat opgaande Boomen zyn, daar men by gevolg een merkelyke hoogte aan moet overlaaten; maar zelden kort men de eene nog de andere ter hoogte daarze op blyven moeten, voor en al eer men alles heeft uitgewrogt, wat 'er aan de zy-takken en wortels te doen is: *en let eens hoe men daar meede leeven moet, om het gezide goede einde te erlangen.*

Voor Eerft, zo moet men al de over malkander loopende rotte, hobbelagtige, zeer oude, gefchide en gebrooke wortels wegsnyden, en dat digtby daarze uitloopen of gefchonden zyn; maar de jeugdige, friffe en welgeplaatfte bewaarende, en dan aanftonds in



't water afgespoeld zynde, planten; of zooze te lang uit de grond geweest zyn, bevindmen meenigmaal de wortels, hoe wel goed en gezond, te veel verdroogd en als gekrenkt, dan moet men in zulk een geval dezelve zeeven of agt uren lang in 't waater laten weeken en dan eerst op zyn plaats zetten.

*Let ook wel (gunstige Leezer)* dat de Aarde nooit te vast op de wortel moet gestampt wezen, en het is genoeg, dat dezelve over al tusschen de welgeschikte en net uitgespreide wortels, en die niet over malkanderen leggen, invalt; of met de vingers tusschen ingestooken, op dat dog geen holligheeden blyven, als waar omtrent de fyne wortels dan des Zoomers ligt verdroogen, of door de vogtigheid schimmelen, of des Winters vol waater raaken en bevrozen; en zo zal dikwilseem Boom koomen te treuren of dood te gaan, daar geen Hovenier de reeden naaderhand van kan vinden, waarom zo een gaaven Boom sterft.

Een Boom met de gezeide voorbereidzels geplant zynde moet nieuwe wortels maaken, of uit de Stam, dat de sterkste zyn, of ook hair-wortels aan de afgesneedene top-enden, anders sterft hy, en al de oude wortels zyn hem onnut, indien 'er geen nieuwe uitloopen.

¶ Hier disputeeren de Liefhebbers, welke wortels uit Stam of afgesneede top-enden koomende, beeter of slegter zyn; eenige beweeren (en by ervaarendheid is het reeds ook zo ondervonden) dat alle welwassende Boomen, zo in 't na-jaar, als de wasdom of het schieten der takken is gedaan, zo wel als in 't voor-jaar het gezeide zullen uitwerken; nu leerd de reeden en de ervaarendheid, dat hoe sterker en dikker wortelen een Boom maakt, hy ook des te sterker zal wassen, want door de wortels moet hy zyn voedzel hebben; derhalven dikker wortelen, maaken ook dikker en zwaarder takken, waar uit volgt, dat dan dien sterk wassenden Boom zo ras geen Vrugten zal voortbrengen, als die zyne wortelen heeft gemaakt, want die schiet dan niet als zyn draagbaar hout; daarden anderen in teegendeel veel Waater-looten en groove takken in overvloed zal uitwerpen, en zo zal men dan eindelyk genootzaakt weezen, de zelve wortels (als in het Neegende Capittel getoond zal werden) te moeten afflaan, of den Boom moeten verplanten, om hem zo tot draagen te krygen.

De

De zware wortels van de Arbrenyns, hoe dik zy ook moogen weezen, dienen nooit booven de vyf, zes of zeeven duim te zyn, en van opgaande Boomen zelden meer als van eene voet; maar aan de Moerbezien en de Amandelen eenige duimen langer, als daar van maar het gefchondene, rotte, enz. afgefneeden is, om dat de eerste heel zagt, en de tweede zeer droog en hart van wortel zynde, ligt, gevaar loopen van uit te gaan, indien menze te kort afnoeid, of zo ras geeft nieuwe Wortels uit de afgefneedene willen maaken.

't Is niet noodig dat een Boom een grooten omkring van wortels heeft; 't is genoeg datze maar wel geplaatst zyn, dat is rondom de Stam eenige hebben, 't welk als zo veel strecken zyn, die uit het middelpunt koomende, na den omtrek schieten.

Maar in 't planten der hooge en slaage Boomen, in de open lugt of aan Lattingen, of ook aan Muuren en Schuttingen, is omtrent het affnyden der wortelen onderscheid; want van de Boomen aan Muuren en Schuttingen te planten, moeten altyd de wortels afgefneeden werden, die na de Muur of Schutting zien; en de andere na de Aarde, of Zon-zyde wat langer gelaaten werden; ja men zoude die Boomen, met zulke lange wortels zo dicht aan de Muur of Schutting niet kunnen zetten, als die nogtans staan moeten.

Ten hoogften is 'er een Liefhebber zeer aangeleegen, (zulende een Thuin aanleggen) dat hy weet hoe diep dat hooge, en hoe ondiep dat laage Boomen moeten geplant werden, 't welk wy zo kort als doenlyk is zullen verhandelen: in Holland, en in alle laage Landen, moeten geen hooge Boomen te diep geplant werden, als zynde de wortels straks in het water, en dan sterven zy in 't korte booven aan de toppen, of de Boomen begroeyen in 't korte met heel veel Most en blyven zo staan treuren, dikwils tot datze sterven; wanneer die booven op den grond geplaat en de wortel met goede Aarde wel bedekt is, (als maar den Boom door sterke winden niet om verre kan waayen, nu wel bezorgd zyn) zo zal hy beeter tieren en de gezeide ongemakken niet onderworpen zyn; ja dito Boomen nu al te diep geplant zynde, moet men altemet doen ryzen, en zo geneezen meenigmaal de voorgezelden gebreeken; ja onvrugtbare boomen, werden op deeze wyze vrugtbare gemaakt, gelyk de erwaarendheid nu zo dikwils heeft geleerd;

leerd; dog in hooge Landen, werd het contrarie gemeenlyk onder-  
vonden.

Wat aangaat de laage Boomtjes of Arbrenyns, zo op Paradys de Appelen, als op Quee de Peeren, als ook de ge-ente of gegriffelde Peeren, die moeten onzes oordeels, tot aan de griffie of oculatie by na toegeplant werden; de reeden daar van zyn voornamentlyk drie; Eerst, om dat de Ent of Oculatie sterker wast, en geduurig nog in dikte aanneemt, als wel de Stam daarze op staan die gemeenlyk dunder blyft; Ten Tweeden, om dat de Paradys en ook de Quee, hoe diep zy geplant werden, echter tot booven toe wortel maaken, en dienvolgende eeven sterk, zo niet sterker, Jaar voor Jaar blyven groeyen; by gevolg de Vrugten ook meer en grooter; En ten Derden, dat dan met sterke winden de kroon zo ligt niet kan afgeslaagen werden, nog in 't snoeyen of aanstooten minder kunnen afgestooten werden; de verdere reedenen zyn boven aangewezen, of zullen naaderhand getoond werden.

De ervaare Fransse Liefhebers en onder anderen de Hr. Quintenie heeft wel vyftienderley Boomen uitgekoozen en by ondervinding geleerd, welke dus of zo, aan haar wortels, takken, enz. moeten gesnoeid zyn, op datze goede, schoone en vrugtbaare Boomen moogen werden, maar dat alles, zo veel het Climaat en de grond in Holland en in andere laage Landen zulx niet toe en laat, is reeds getoond, en zal hier en daar nog naader aangewezen werden.

Maar in een woord gezegt, zo moet men de Boomen zodanig planten datze in de Zoomer niet te veel koomen uit te droogen; en ook in natte na-jaaren en des Winters niet geduurig met haar wortels in 't nat of water koomen te staan, nog ook in 't snoeyen niet te veel geschud en daar door los werden, nog in 't schoffelen, haar booven staande fyne wortelen afgestooken, en zo in haar wasdom gestuit werden.

Dus dan de Boomen geplant hebbende, behoeft men niet verleen te zyn, dat in 't snoeyen effen voor den Winter, de takken of botten effen onder de afnydinge door de Vorst ooit zullen bederven, ja zelfs geen Wyngaard, als't maareen, twee of drie daagen te vooren geschied is.

Hier by diend waargenoomen te werden, dat men de laage tak-  
ken

ken niet zo  
de wortel op  
beschynen, w  
daar konnen ze  
of gantsch smaa  
ren den Boom  
ten haar behoo  
Men moet  
datze booven d  
de Bot-knopp  
vaar lyden va  
meer, of zul  
Jaar daar aan

Van de M  
de

Hier valt  
die el  
ber al, tot a  
de Boomen  
te Lande d  
Boomen be  
voornamen  
aan de Star  
en op het  
planten get  
bekommen  
superstitie  
ongemakke  
delyk voor  
ligt niet te  
hier of daar

ken niet zo overvloedig om laag moet laten blyven, dat de Zon, de wortel op de Aarde onder dito takken geenzints zoude konnen beschynen, want alzo zoude de bloemen ligt afvallen, of niet ligt daar konnen zetten; of de Vruchten zouden naauwlyks ryp werden of gantsch smaakeloos zyn; want de Zon en des zelfs stralen, moeten den Boom doen groeyen, debloemen doen zetten, ende Vruchten haar behooryke groote, geur en smaak geeven.

Men moet ongemeene voorzorg draagen met de Perzik-boomen, datze booven de occulatie drie, vier, vyf of meer, na haar sterkte goede Bot-knoppen hebben moeten en behouden, anders zoudenze gevaar lyden van niet als aan de wilde Stam uit te loopen; en ook niet meer, of zullen zeer zwak hout maaken, en zo onbekwaam om het Jaar daar aan goede en groote vruchten voort te brengen.

## ELFDE KAPITTEL.

*Van de Manier om BOOMEN te Planten die reeds op de gezeide Manier daar toe bereid zyn.*

Hier valt dan waar te neemen, dat in den tyd van het planten, die elk weet dat is van September, October of half November af, tot aan April toe, als wanneer met het ryzen van de Zon de Boomen op nieuw weer wortelen beginnen te maaken, en hier te Lande dan in het na-jaar de tyd te weezen dat de blaaden van de Boomen begin en aftevalen, als wanneer ook dan de Boomen, voornaamentlyk zo 'er wat veel reegen vald, haar wortelen, als ook aan de Stam zyne fyne wortelen weder beginnen uit te schieten, en op het punt zyn om geheele nieuwe te maaken: zo moet het planten geschieden in een droogen tyd, zonder zig enigzints te bekommeren met agt op de Maan te geeven, gelyk men eertyds al superstitieus plag te doen, want reegenagtig weer is hier niet alleen ongemakkelyk voor de Tuin-luiden die arbeiden, maar ook schaadelyk voor de Boomen, die men plant, om dat de Aarde dan zo ligt niet tusschen de wortelen kan inzakken, en zo blyven 'er ligt hier of daar eenige hollen, en 't kwaad dat daar in ontstaat is bo-

ven al aangeteekend, daarom is het noodig dat zulks belet werde; dog hoewel al deeze maanden evengelyk bekwaam zyn om te planten, zo is het evenwel best lang voor den Winter, in hooge Landen, (welke anders in 't voor-jaar ras koomen uit te droogen) maar in 't leest van February in koude en vogtige Aarde, om dat die teere wortelen des Winters, als nog niet wel zynde gevat, en nog nieuwe hair-wortels hebbende uitgeschooten, dezelve ligt koomen te rotten en zo den Boom doen kwynen, welke dan veelyds niet voor in 't midden van den Zoomer, ja in 't na-jaar eerst koomen uit te schieten, 't welk de ervaarendheid zo meenigmaal tot der Liefhebbers schaade heeft geleerd.

d'Oppgaande Boomen in de ope lucht, moeten zo lynregt als doenlyk is op 'er middel-punt geplant werden, anders zou deeze Stam altyd krom blyven, of met de winden na deeze of geene kant ligt over hellen en zo koomen te groeyen, ja die dan kwaalyk met geweld te regt konnen gebragt werden; (*maar let wel Leezer*) dat men altyd den hoogen Stam-boom moet planten zo als hy in de Entery gestaan heeft, hem daar teekenende, welke zyde na 't Zuiden, en welke na 't Noorden stond, waar van elders de reeden is gezegt en nog werd gegeven, en by gevolg een leelyke figuur zoude maaken; en indien men de Mest, of liever Mest met bladeren gemengd en nu vergaen met gemak op die tyd kan krygen, dan legt men die rontom den Stam van elken geplanten Boom, de wortels met goede Aarde effen bedekt zynde, dan een laag van twee of drie duimen dik van dito Mest en vergaane bladeren daar op geleid, en straks weder met wat Aarde bedekt, als waar in de nieuwe wortels wel willen inschieten, en ook om in de Maanden van April, Mey en Juny, te beletten dat de hitte van de Zon niet tot aan de wortels toe doordringende, en by gevolg droog doen werden, en haar zo verhinderen zoude te werken, dat niet minder als de dood der zelve zoude veroorzaaken.

Dog indien iemand zulke Mest ontbreekt, zo vergenoege zig een Liefhebber, zo lang als deeze gevaarlyke Maanden duuren, by de Stammen der Boomen potten te zetten half vol waater, en des avonds die altemet te vullen, of op de grond flabben uit de Slooten of natte krooft daar op te leggen, op dat de zelve niet al te veel van de Zon koome uit te droogen, en die altemet des avonds met een

een Gieren  
staadige groe-  
schieten stuit  
Sommige  
nieuw geplan-  
die om den d-  
begint te reeg-  
vonden, om  
en niet dan e-  
water in de

een Gieter dan wat bevogtigende; zo blyft den Boom in een geftaadige groey, en zal in 't begin van Juny, veel min in Mey, zyn doorfchieten ftuiten.

Sommige maaken wel by drooge Zoomers by de wortel van de nieuw geplante Boom een holle grep, rontom den Stam, en gieten die om den derden of vierden Avond vol water tot dat het genoeg begint te reegenen; maar wy hebben de voorgaande manieren beft bevonden, om dat daar door de grond altyd even zagt en vogtig blyft, en niet dan eens overvloedig, en dan weeder weinig, als men het water in de gezeide greppen giet.

